

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI

TOIMETUSE KOLLEGIUM:

V. ALTOA

J. KXIS

E. MARTINSON (TOIMETAJA)

H. ROOS

Nr. 2

17. AASTAKÄIK — 1935

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU KASVATUSTEADUSLIK
AJAKIRI

Nr. 2

Tallinn, 28. veebruar 1935

17. aastakäik

SISU: Juhiküsimusest eelpuberteedi- ja puberteedialiste klassis — **Joh. Tavast.** Puuded noorte kutsesoovide motiivides — **mag. Aleksis Kallits.** Kooliuuendusnurk: Individuaalse tööviisi põhijooned — **Joh. Käis.** Lootusringi huviõhtute sisustamisest — **Marta Sakk.** Kirjanduse arvustusi ja ülevaateid: prof. A. Tammekann, Eesti — **J. Kents.** Välismaalt. Toimetusele saadetud kirjandust.

Juhiküsimusest eelpuberteedi- ja puberteedialiste klassis

Joh. Tavast.

Kasvatuses on tähtis osa kollektiivsel enesekasvatamisel. Kollektiivne enesekasvatus toimub noorte kooselamisel vastastikuse mõjutamise, juhtimise ning juhituduse kaudu. Noortele võivad nende juhid kiiremini lähemale pääseda ja tihti kergemini mõjutada kui kasvatajad.

Juhtimiseks ning juhituduseks on noortel endil seesmine tarve. Siit kaudu toimub lähenemine, üksteise täiendamine ning mõistmine¹. Enne kui asuda üksikasjalisemale noorte juhtimisküsimuse arutlemisele, katsume piiritlea juhtimise mõistet. Algame täiskasvanutega, sest leiame sama analoogiat noorte juures.

Juhtimisel üks isik on teatava grupi eesotsas, kellele teised järgnevad või alistuvad. Alistuvate ja juhi vahele on tekkinud vaimsed sidemed. Juht on järgnejaile andvaks pooleks, ning juhitudavad võtjaks. Juht on kindlate seisukohtade esitajaks või alistuva grupi põhimõtete ning korralduste aktiveerijaks. Grupi või ühiskonna liikmed vajavad üht, kes oleks algatajaks, soovide ning ideede täidesaatjaks. Noortele lisaneb aga nenditud momentidele lähenemis- ja täiendamistarve. Juht on noortele see, kellelt oodatakse oma kujunemise hinge mõistmist.

Millisena esineb juhtimine ning selle iseloom või juhitud puberteerivate hulgas, sellest püütaksegi järgnevalt selgitada mõningaid

¹ Bondi, C., Die Jugendvereinigungen. Nohl, H. und Pallat, L., Handbuch der Pädagogik. Zweiter Band. Langensalza. 1929. lk. 304.

momente ja küsimuci. Materjalina on kasutatud vastavat kirjan- dust ning teisena 12—19-aastastelt saadud ankeetlehtede vastu- seid. Algekooli viiendas ja kuuendas klassis vastasid 75 ja keskkooli mitmesuguseilt õppeaastailt 112 õpilast. Küsimuste kaudu püüti eeskätt selgitada noorte juhiideaali ja nõudeid juhtimiseks. Teisena katsuti noortelt juhtidelt saada teada nende mõjutamise sihti ning laadi. Ankeetlehtede üksikute küsimuste esitamine pole siinkohal oluline, kuna need avalduvad tarvilisel määral hilisemas käsitluses.

Küsimuste selgitamisel tahetakse võimalikult arvestada kooli- klassi juhte. Teiseks tähtsaks noorsoojuhtide tegevuskohaks on koolis noorte-organisatsioonid. Viimaste juures peatutakse ainult niipalju, kui see aitab selgitada juhtimist üldiselt ja klassis. See- juures püütakse määratella klassi- ning noorsoojuhtide erinevusi.

Klassis nagu väljaspoolgi on juhtimisvormides mitmekesisust. Algul eraldame selgitavalt kaheksuguseid juhte; valitud ja valimata. Mõned võivad klassis või grupis mõjutada kaaslasi, olgugi et nad pole ametlikult juhiks valitud. Loomulik oleks, et see, kes saavu- tab suurimat mõju, kel parimad juhiiealdused, ka valitakse. Kas see nii sünnib või miks, seda arutellaksegi hiljem. Peaasjalikult aga seda, milliseid omadusi nõutakse juhilt ning kuidas ta teotseb. Tava- lisesti on nii, et juhte klassis on mitu, kusjuures igal grupil või tege- vusalal eri mõjutaja. Ühe juhi mõju ei ulatu sageli tervele klassile, vaid osa või mõned alistuvad teistele. Tihemini esineb vanemais- klasses nii, et on rida gruppe, kus igal oma juht: on juht spordis, muusikas, erootikas jne.

Klass jaguneb ikka väiksemateks gruppideks. Grupp oma laa- dilt on üleisikuliselt, sihipärasel alusel tekkinud kogu.² Ühinetakse kindla sihi taotlemiseks. Koolis grupid ei tarvitse piirduda ühe klas- siga, vaid võivad ulatuda ka väljaspoole. Siin püütakse piirduda gruppidega, mis levinud ainult ühes klassis.

Katume liigitada gruppe, et meil pärast oleks selgem, milliste nõudmiste ning sihtide järgi teostub neis juhtimine. Jaotame gruppe nende tekkimismotiivide järgi.

Esimesena nendime s õ p r u s g r u p p e. Neisse organiseeru- vad või koonduvad puberteedialised eneseavaldungist aetuna. Tekib intiimne grupp, milles noor saab end täiesti väljendada. See- juures oodatakse omaelistelt kaaslastelt ja juhilt mõistmist ning toetamist. Ühiselt tegeldakse mitmesuguste küsimustega; loetakse, matkatakse, mängitakse, lauldakse või muul viisil saavutatakse ühi- seid elamusi. Näeme klassides ikka kujunevat intiimseks teotsemi- seks gruppe, kus peaosa liitumisel sõpruse-, usalduse- ja mõistmise- sidemeil. Ühine kokkusaamine võib sündida juhuliselt, ei tar- vitse olla mingit kindlakujulisemat organisatsiooni. Kord kogune- takse ühe, siis jälle teise kaaslaste juurde jne.

² Bosch, B., Massenfürher und Gruppenführer. Zeitschr. f. Pädag. Psychol. XXX Jg. 1929. lk. 260.

Teiseks on labiilsete gruppidega sihtgrupid. Nende kujunemise esimeseks põhjuseks on taoteldav siht. Võidakse võtta sihiks muusika, spordi, kunsti, elureformi, romantika jne. taotlemine. Selle kõrval esineb ikka ka vastastikust mõistmist ja lähenemist. Kuid võidakse teotseda üksteise kõrval ka oma individuaal-intiimset siseelu teistele avamata. Kui loobub üksik taoteldavast sihist, lõdvenevad tema sidemed kaaslastega.

Klass tervikuna oma ühiskondlikult laadilt erineb varemääritud gruppidest. Klass on „sundühiskond“. Liikmed peavad paratamatult sellesse kuuluma. Sinna kogunetakse õppimiseks, seega saab ta „sihtühiskonnaks“, kuid klassi kuulumine pole siiski vabatahtlik nagu sihtgruppi. Klass ilmelt võib esineda juhulise koguna — just kooliaja algul.

Ühiselu organiseerimisel mõjuvad nii gruppide kui ka klassi üldjuhid. Nimetust üldjuhid tarvitame seepärast, et nende tegevuspiirid on avaramad kui grupijuhtidel: ulatub klassis üle üksiku grupi piiride. Üldjuhte võib olla klassis mitu. Nad on, nagu varem märgitud, igauks eri alal tegevad, või jaotavad muul viisil oma ülesanded.

Mõjutajaina juhtidel on kindel järjekord. Üks suurima mõjutajana-juhina on esikohal, ning talle järgnevad teised. Mõeldakse siin juhte, keda tegelikult mõjutajaina klassis tunnustatakse, olemata sellest, kas nad ametlikult valitud või mitte. Õpilased oskavad vanemais klassides tegelikke juhte küllalt hästi järjestada. Nooremis klassides on ka järjestamist, üht arvestatakse rohkem, teist mitte, kuid ka see toimub vist alateadvuslikult. Nagu Ch. Bühler ütleb, on õpetaja järjestuse kõrval veel õpilastelt järjestatud kaaslased, mis kõigile küll teadvuses polegi selge.³ Õpilased järjestavad mõjukuse suhtes juhte, kuid seejuures tuleb arvestada ka subjektiivseid momente ning sümpaatiid.

Käsiteldaval puhul paluti õpilasi nimetada oma klassi tegelikku esimest, teist ja kolmandat juhti.

Andmed algkooli kuuenda klassi kohta: Segaklass 25 õpilasega. Vanus 13—15 a.

Õpilased	A	B	D	E	G	H	I	K	L	M
1. juhiks	20		1							
2. "		19	1	1						
3. "			14		2	1	1	1	1	1

Esitatud tabelis õpilased märgitakse tähtedega A, B, D... Laht-
ris on märgitud igale õpilasele, vastava juhina, langev hääle arv.
Neid õpilasi ei märgita, kellel polnud hääli.

³ Bühler, Ch., Das Seelenleben des Jugendlichen. Fünfte Auflage. Jena. 1929. lk. 149.

Hääletamisest võttis osa 22 õpilast. Absoluutse enamuse sai 20 häälega tütarlaps, kes klassivanemaks. Teiseks juhiks on poiss 19 häälega. Algkooli õpilased siin kui ka teistel puhkudel näivad mõistvat juhina klassivanemat. Teisele ja kolmandale kohale asetatakse muud klassiametnikud.

Tegelikult ei tarvitse alati klassiametnikud olla suurimaiks mõjutajaiks. Nagu rõhutatud varem, toimub mõjutajate tunnustamine teadmatult. Puudub kriitika vaimse mõjutamise adumiseks. Kaugelt enamus 12—15-aastasist seletab, et teised õpilased ei mõjutavat, peale klassivanema ja selle abi, sest neid olevat seadnud juhtideks õpetaja. Ei teadvat nad ühtki muud juhti peale klassivanema. Klassivanema tunnustamine juhina võib oleneda küll sellest, et tema ametisse seadmist mõjutab õpetaja, ning siis saab selleks ikka tublim õpilane. Ametisse seatud juhi kaudu tunnustavad seega õpilased ka õpetaja autoriteeti. Klassivanemale alistudes meelditakse õpetajalegi.

Algkoolis ei ole juhtide nimetamisel sellist häälte jagunemist kui keskkoolis. Vanemad õpilased arvestavad tegelikke mõjutajaid või neid, keda isiklikel motiividel ollakse valmis tunnustama.

II keskkooli segaklass; 32 õpilast; vanus 14—17 a.

Õpilased	A	B	D	E	G	H	I	K	L	M	N	O	P	R
1. juhiks	18	7	3	1										
2. "	3		4	11	6	1	1	1	1					
3. "	4	1	10	2	2	1				2	2	1	1	1

Esimeseks juhiks on absoluutse enamusega, 18 häälega (31 hääletajast), meesõpilane. Seejuures on ta ka klassivanemaks. Teisele kohale asetati tüdruk (11 häält), kuid ainult naisõpilastelt. Mõnedki tüdrukud ei taha tunnustada esimese juhina poissi ja nimetavad sellepärast tüdrukut. Poisid ei hääletanud ka tüdrukuile; 15-st poiste häälest langes ainult 2 naisõpilasile.

Järgmisena andmed keskkooli III kl. (9. õppeaasta) kohta:

43 naisõpilast; 15—17 a.

Õpilased	A	B	D	E	G	H	I	K	L	M	N	O	P	R
1. juhiks	16	11	2	1	2		1	1	1	1				
2. "	4	8	7	8	2	3	1	1			1			
3. "	4	3	2	11	2	4	1		1	1		1	1	1

Hääletas 37 õpilast. Seega pole langenud ühelegi absoluutset enamust. Lihtne enamus on A-l 16 häälega. A ei ole klassivanem, kuid sihikindel, hea organiseerimisvõimega, energiline ning mõnes

aines andekas. Klassivanem jäi teiseks, olgugi et teda korduvalt olevat valitud sellele kohale absoluutse enamusega. Klassivanemana peetakse B-d kõige sobivamaks, kuna ta on kõigi vastu heatahtlik ning oskab esindada hästi klassi.

Viimasena veel ülevaade keskkooli neljandast klassist: Segaklass; vanus 16—18 a.

Õpilased	A	B	D	E	G	H	I	K	L	M
1. juhiks	9	3	1	1	1	1				
2. „	3	4	4	1			2	1		
3. „	1	1	1	3					2	1

Klassivanem sai esimese juhina 17 häälest 9. Kuna esimene juht — klassivanem on tüdruk, siis poisid protesteerisid naisjuhtide vastu: 20 poiste häälest langes ainult üks tüdrukuile. Neljandas klassis ei soovi tüdrukud ka poisse endi juhtideks, millega teise klassi naisõpilased nõustusid.

Ka viimasena esitatud klassis on klassivanemaks heasüdamlik, kõne- ja esinemisoskusega tüdruk. Arutelles üldiselt klassivanemaks, s. o. üldjuhiks valimise motiive selgub, et nõutakse väliseid võimeid. Valitakse see, kes klassile heaks korraldajaks ning „ametnikuks“. Ta olgu julge esinemisel, otsustamisel objektiivne; kõige tähtsam ometi on heatahtlikkus ning oskus klassi hästi esindada.

On küsimus, kas nooremad õpilased esinevad teadlikkude nõudmistega juhi valikul? Schröder arvab olevat ebaselged lastele need omadused, mille tõttu nähakse kaaslast sobivana juhi kohale. Valimist mõjutavat emotsionaalsed momendid ja miljöö.⁴ Õpetaja saab end kergesti maksma panna juhi valimisel. Tahtes õpetajale meeldida, valitakse kergesti see, keda viimane soovitab.

Vanemad õpilased esinevad küll klassivanema valikul kindlate nõuete ja soovidega. Valikumotiivide lähemat selgitust pakuvad õpilaste vastused küsimusele: Klassivanema ülesanded? Selgub, et valitakse loomulikult see, kes vastab oma ülesandeid.

Nõudmistena loendatakse:

Ülesanded klassi suhtes:

1. Klassi eest väljaastumine, huvide kaitsmine ja esindamine. (35 korda.)
2. Eeskuju andmine klassile (12).
3. Korra nõudmine klassilt (4).
4. Klassi taseme tõstmine (3).
5. Klassi ettevõtete juhtimine (3 korda poistelt).
6. Klassi ühise terviku loomine.

⁴ Schröder, H., Soziologie der Volksschulklasse. Halle/Saale. 1928, lk. 123—124.

Ülesanded kaaslaste vastu:

1. Kaaslaste juhtimine (9).
2. Õigluse ja objektiivsuse nõue (2).

Pea kõigil (14—19-a.) esinevad ühtlased nõuded klassivanemale. Vastuseid on liigselt vähe, et teha otsust diferentside suhtes eri sugude seisukohtade puhul. Tuleks ainult seda rõhutada, et eriliisi vahesid pole märgata. Tüdrukud soovivad siiski suuremal määral eeskulikkust ja poisid ühiselu korraldamist klassis.

Ikka kordub motiiv, et klassivanem peab esindama ja kaitsma klassi õpetaja ees ning ka väljaspool. Täidesaatjana tuleb korraldada klassielu. Selles toonis kirjutabki üks V kl. poiss keskkoolis: „Klassivanem peaks olema juht. Vastavalt siis peab korraldama klassi tegevust ja elu, olema juhiks paremuse poole, pidurdama negatiivseid kalduvusi, nõu andma ja õpilaste ja õpetajate vahetõrke korraldama.“ Siin on ühtlasi soov, et klassivanem oleks tegelikuks organiseerijaks. Tüdrukul domineerib esindamisnõue; klassivanema juures ei võeta olulistena karakteriomadusi. Olgu näiteks üks tüüpilist laadi vastus III kl. (gümnaasiumi) naisõpilaselt: „Klassivanema ülesanded on: kaitsta oma klassi huve õpetajate ees; kui on vaja... siis vabandab klassi eest; esindab klassi.“

Üldse ei nõuta, et klassivanemaks oleks suurimate juhikalduvustega õpilane. Nagu juba varem mõne klassi kohta selgus, tunnustatakse üht esimese juhina, kuid teine valitakse klassivanemaks. Küsimusele, kas see, kes klassi kõige enam mõjutab, on ka klassivanemaks, vastati järgmiselt: Teises klassis 32 vastajast 22 ning kolmandas tütarlastest (37-st) märgivad 25, et klassivanem pole kõige suurem mõjutaja. Poisid segaklassis ei tunnusta tütarlast üldse mõjutajana, või siis teisel ja kolmandal kohal. Keskkooli neljandas segaklassis kirjutab poiss: „Meie klassivanem küll klassi kõige enam ei mõjuta, sest ta on tüdruk.“ Teine poiss peab klassivanemana paremaks poissi, sest „harilikult poiss on vähem teiste poolt mõjutatud kui tüdruk.“

Tüdrukud soovivad küll ka klassivanemaks seda, kes nende huvisid mõistab, kuna poiss ikkagi omasoolisi aduvat ning tüdrukeid „ekspluateerivat“.

Tekib küsimus, kas noor juht teisesoolisi saabki küllaldase põhjalikkusega mõista ning mõjutada? Noortel puudub tihti omaealiste mõistmine ja huvi nende vastu, rääkimata siis veel erisooliste vastastikusest adumisest. Seepärast peaks segaklassis olema kaks juhti, tüdruk tüdrukeile ja poiss poistele, sest kummalgi neist tuleb tihti esindada erisuguseid huve.

Teisena on siinkohal põhjust lähemalt arutada klassivanema — klassi üldjuhi ametisse seadmist. Teame õpetajail olevat suurt mõju juhi kohale saamisel; nooremais klassides juht nimetatakse. Loodetatakse, et õpilase paremad omadused kindlustavad talle koha ja mõju klassis. Õpilasele antakse osa funktsioone korraldavast

võimust. See vahendaja osa õpetaja ja klassi vahel pole kerge ega meelita põrmugi vanemaid õpilasi.⁵

Siiski nooremais klassis tuleb pidada soovitavaks ja lubatuks õpetaja mõjutamisega klassivanema valimist. Seal õpilased ei protesteerigi, vaid alistuvad ka selles õpetaja autoriteedile. Lisaks pole veel õpilasil arusaamist selleks, et juhilt nõuda sisemisi võimeid, ning nende iseseisev valik võib toimuda massimeeleolu ja afektide mõjul. Õpetaja võib aga rakendada kaaslaste juhtimiseks suurimate juhikalduvustega õpilast.

Puberteedialistel on aga igal esitada juhile teadlikke ning põhjendatud nõudeid. Mõnikord ei suhtuta õpetajasse täie usaldusega, ja siis ei meeldi ka selle nimetatud juhid. Peaargument vastuolemiseks on aga see, et klassivanemas ei taheta näha võimuesindajat. Seepärast ei tarvitse õpetajal ka suurendada klassivanema võimufunktsioone kaasõpilaste arvel, sest see tekitab ainult opositsiooni. Pole vastuvõetav, kui keskkooli klassis antakse klassivanemale õigus karistada õpetaja asemel kaasõpilasi. Hoopis erinev ja soovitatav on, kui klass ise annab juhile need funktsioonid. Parim juht klassivanemana võib tõesti mõndagi teha kaaslaste kasvatamiseks klassis, kuid seejuures peab ta tegeliku juhina olema ka tunnustatud. Juht mõjutajana ning usaldusmehena võib panna klassi liikuma teatavate väärtuste suunas ja kujundada ühistundelist ja orgaanilist ühiskonda.

Lõpuks küsime veel, kas õpilased püüavad endid maksmata panna klassivanema või mõne muu klassiameti kaudu? Paremate klassiametite puhul esinebki tahet maksmapanekuks, sest mõned õpilased püüavad neid. Vähem-auväärseid ameteid ei taheta aga tihti vastu võtta.

Olles käsitelnud klassivanemalt nõutavaid omadusi, järgnevalt peatume noorte üldisel juhiideaalil. Mõeldud on see juht, keda noored laseksid teadlikult ja tegelikult juhtida, nii klassis kui väiksemas või suuremas grupis.

Ankeetlehe kaudu esitati küsimus: milliseid omadusi nõuate juhilt? Saadud vastuste järgi jagame juhiomadused eri rühmadesse. Esimesena vaatleme andmeid eelpuberteedialiste kohta (11—15 a.). Poisse 31, tüdrukuid 44.

J u h i o m a d u s e d :

Tüdrukud Poised

V a i m s e d :

1. Hea õppimine	8	12
2. Andekus	7	2

K a r a k t e r i j o o n e d :

1. Õiglus	—	4
2. Ettevõtlikkus	5	—

⁵ Schröder, lk. 120.

3. Kohusetundlikkus	4	—
4. Vahvus	—	1
Välised omadused:		
1. Puhtus	4	1
2. Ilus välimus	2	—
3. Korralik rõivastumine	3	—
Käitumises:		
1. Korralikkust	35	27
2. Eeskujulikkust	17	7
3. Vastutulelikkust, heasüdamlikkust	17	7
4. Viisakust	10	3
5. Sõbralikkust	10	—
6. Uhkusetust	7	—
7. Lõbusust	5	—
8. Kaastundlikkust	2	—
Kaaslaste käitlemises:		
1. Korra hoidmist kaaslaste hulgas	22	12
2. Kaaslaste õpetamist	4	4
3. Ei tohi kaevata	8	—
4. Klassi eest väljaastumist	4	2

Nende võrdlemisi väheste vastuste juures näeme mõningaid iseloomustavaid jooni. Kõige enam rõhutatakse head käitumist, nõutakse korralikkust ja eeskujulikkust. Poisid tahavad enam vaimseid omadusi. Vaimset tegevust soovitakse juhilt nagu see ilmekalt väljendub ühe poisi vastuses: „Juhil on palju ülesandeid, esiteks peab oskama noori juhtida heale teele, teiseks oskama noori vaimustada ja kolmandaks noori õpetada; nii kehaliselt kui ka vaimsel tubliks.“

Karakteriomadused leiavad vähest tähelepanu. Ainult mõned 14—15-aastased nimetavad karakteriomadusi. Tütarlastel on tähtsal kohal välised omadused ning rõivastus. Olgu esitatud 13-a. tüdruku vastus, mille sarnased ka teised enamuses. Ta nõuab: „... ausust, õiglust, edu koolitöös, puhtust ning maitsekust riietuses, ka seda, et ei tohi kaebama minna.“ Üldiselt tahavad eelpuberteediealised juhiks ettevõtlikku, jõulist ning sihikindlat isikut, kes oleks eeskujuks ning väliselt korralik.

Vanemate õpilaste (15—19 a.) nõuded juhile on mitmekesised (76 tüdrukut; 36 poissi).

Vanemate õpilaste nõudmised juhile:
Vaimsed:

	Tüdrukud	Poisid
1. Hea kõneand	9	1
2. Andekus	4	—
3. Hea õppimine	2	—
4. Organiseerimisvõime	2	—

Karakterijooned :

1. Energilisus	15	—
2. Ettevõtlikkus	11	11
3. Julgus	12	1
4. Kohusetundlikkus	1	12
5. Elavus	5	—
6. Objektiivsus	9	—
7. Ausus	4	2
8. Enesevalitsemine	3	—
9. Tugev tahe	2	1
10. Iseseisev otsustamine	1	1
11. Algatusvõime	—	2
12. Sihikindlus	1	1
13. Mitmekülgus	—	1

Välised omadused :

1. Tugevus	3	—
2. Kehaline ilu	3	—

Käitumises :

1. Viisakust	26	2
2. Lahkust	16	4
3. Korralikkust	14	3
4. Eeskujulikkust	9	3
5. Sõbralikkust	10	—
6. Teiste mõistmist	2	—
7. Usaldatavust	2	—
8. Autoriteetsust	—	4
9. Uhkusetust	2	—
10. Lihtsust ja tagasihoidlikkust	2	—

Kuidas juht peaks suhtuma kaaslastesse, seda käsitlekse järgnevas osas.

Ülevaatlikult selgub, et puberteediealised nimetavad eriti karakteriomadusi. Mida vanemaks ja küpsemaks saavad õpilased, seda enam pööravad tähelepanu juhi karakterile kui ka mõistusele⁶. Vaimsed omadused leiavad peagu ainult tüdrukute juures tähelepanu. Eriti tähtsaks peetakse kõneandi. Karakteriomadustest on olulistena tähistatud energilisus, ettevõtlikkus ja julgus. Poistele nagu näivad need omadused iseenesestmõistetavaina, ja neid ei esitatagi teiste kõrval.

Tüdrukud 14. aastast peale nõuavad juhilt julgust, et see söandaks esitada nende seisukohti⁷. Naisõpilased tahavad elavat, lõbusat ja väliselt ilusat juhti. Iseloomustav on ühe neljanda klassi tüdruku vastus küsimusele, milliseid omadusi nõuate oma juhilt?

⁶ Döring, W. O., Psychologie der Schulklasse. Osterwieck am Harz. 1927, lk. 105.

⁷ Leib, A., Vorstellungen und Urteile von Schülern über Führer in der Schulklasse. Zeitschr. f. angew. Psychol. lk. 304; Bd. XXX 1928. Leipzig.

„Nõuan, et juht oleks minust pikem. Ta peaks olema hea sportlane. Ujuma hästi, suusatama; uisutamises peaks olema osav, leiutama uusi mängu. Kui teised kaasõpilased on mingis kitsikuses, peab neid oskama sealt välja aidata. Tal peavad olema mõnes asjas erilised anded, näiteks rääkimises ja joonistamises.“ Julgust väljendab kolmandast klassist teine tüdruk: „Juht peab olema energiline, hea esinemisega, julge; alati meie eest väljas (näit. vaidlustel); lahke.“ Või veel üks: „Juht... peab olema vahva ja julge, kõik tükiid kaasa tegema, mis klass otsustab.“

Käitumises soovivad tüdrukud enam viisakust, korralikkust ning lahkust kui poisid. Mõne meesjuhi kohta peetakse heaks joneks tüdrukuilt viisakat käitumist nende vastu.

Vanemaid õpilasi, käsitledaval puhul poisse, veetleb mõistmine ja sõbralikkus juhilt. Poisid rõhutavad kindlamini juhi hea omadusena mõistvat suhtumist juhitavaisse. Juhis nähakse hingelist tuge ning nõustutakse oma siseelugi avaldama.

Poistest kirjutab üks 17-aastane viiendas klassis: „Juht peab omama head kõneandi, olema huumorlik. Peab oskama olukorrale kohaneda ja tarvilisel korral oma kaaslaste vaateid arvestama. Peab olema heaks sõbraks igale oma kaaslasele, kuid ka nõuandjaks ja tarvilisel korral isegi karistajaks.“ Teine veel tabavam seisukoht 19-aastaselt: Juhiks peaks ta arvates olema „selline, kes suudaks kõita oma isiklikkude omadustega teisi. Kes on sõbralik ja tahab mõista alluvaid, need on talle pigemini kaaslased kui juhitavad, kuid sellejuures ei jää ta laialivalguvaks, vaid suudaks igas olukorras ka oma kategoorilise sõna öelda.“ Viimases vastuses avalduvad õieti kõik tähtsamad noorte intiimse eneseavaldusgrupi juhiomadused: mõistmine ja lähenemistarve sõbrana.

Lähemalt jälgides juhi suhtumist kaaslastesse näeme esinevat peanõudena solidaarsust. Lisaks kaaslaste huvide kaitsmine „võimude“ ees ning väljaspool gruppi ja klassi. Nooremad õpilased ja tütarlapsed soovivad kaaslastesse suhtumises juhilt eelkõige viisakust, lahkust ning südamlikkust. Nooremate juures pole juttu teiste mõistmisest. On küsimus, kuipalju laps võib või tahab mõista kaaslaste hinge? Laps on teistele omaealiste küll struktuurilt lähedasem kui õpetaja, kuid see ei ütle veel teadliku mõistmise kasuks midagi.

Nooremad õpilased ei kirjuta, et juht peaks suhtuma alistuvaisse mõistva sõbrana. 15—16-aastaste tüdrukute juures näib aga seda esinevat. Nii kirjutab 15-aastane naisõpilane: „Minu isiklik vahekord juhiga on külm, ametlik, pole veel suutnud kujuneda isikliku sõpruseni. Kuid soovin seda meeleldi näha palju paremini, nii et juht mõistaks mind ja mina teda.“ Vanemate õpilaste juures, nagu varem nägime, on mõistmise rõhutamist suuremal määral.

Kokkuvõetult märgime puberteediealiste tähtsaima juhiomadusena head karakterit,

kuna vaimsed võimed ei kerki niivõrd esile. Teiseks vajatakse sõbralikku käitumist, kaaslaste mõistmist ning usaldavat toetamist.

Need noored, kellel sarnasemad individid, saavad üksteist mõjutada kergemini⁸. Kuidas juhtimisel vahekorrad kujunevad, oleb ka juhivate laadist. Öieti sellest, mida oodatakse juhilt.

Ühed otsivad juhi juures võimalust eneseavalduseks ja ootavad mõistvat toetamist. Neile peab olema juht kuulajaks ning nõuandjaks. Selline laad esineb enamasti puberteedia viimasel faasil. Tõllal otsitakse tihti tuge ka vanemalt, kuna teised kaasealised tegelevad samuti igauks oma siseilmaga ja neil ei jää kaasnoorte tähelepanekuks niivõrd aega kui küpsemal inimesil.

Teiseks on neid, kes ootavad juhilt kasvatavat mõju. „Kaaslastesse juht peab suhtuma kasvatavalt“, väidab üks V kl. poiss. Tüdrukud osutavad korduvalt sellele, et juhivatele tuleb näidata heatahtlikult nende vigu.

Kolmandad noortest tahavad, et juht nende huve kaitseks, võtaks endale esinduse ning oleks klassi või grupi otsuste täidesaatjaks. Neljandaile on juht vaimseks ning moraalseks toeks — autoriteediks.

Inimesi juhivateusel ja juhtimisel võime ka jaotada maksmapanekutahte kvantitatiivsete vahede järgi. On inimesi, kes endid tingimusteta lasevad mõjutada kaaslastelt. Neil pole endil mingit soovi juhtimiseks, on passiivsed ning nõus alati alistuma. Tundes endil puuduvat võimeid, ei taha nad ise saada juhiks. Need moodustavad ühe liigi.

Järgnevana need, kes lasevad endid kriitikaga juhtida. Esitavad juhtijale kriitilisi nõudeid. Alistutakse tingimusi. Ise nõustuvad juhtimiseks, kui sellega loodetakse saavutada midagi head.

Alistumistahte kohta saadi andmeid küsimusele: Kas olete nõus alistuma juhile? Miks? — Selgus, et nooremad õpilased (12—15 a.) on peagu eranditult nõus alistuma juhile, kellena tunnustavad klassivanemat. Ise olevat valitud, siis pidavat ka alistuma. Kui õpetaja juhi määranud, siis pidavat selle sõna kuulma, sest juht olevat õpetaja esindaja. Seega on alistumine kui õpetaja autoriteedi tunnustamine. Ainult üks näeb alistumises korra loomise eeldust, „peab alistuma, sest juhita tekiks klassis segadus.“ Teine alistub seepärast, et juht esindavat „õiguslikke nõudeid“ (mõeldakse vist seda, et esitab õpetajalt määratud võimufunktsioone).

4 nooremast õpilast ei tahtnud alistuda. Esimene seepärast, „et üks laps ei tohi teist käsutada.“ Teine ei taha kaaslaste sõna kuulata.

Küsiteldud keskkooliealistest oli 75% nõus alistuma juhile. Alistumiseks esitatakse aga tingimusi. Tüdrukud näevad alistu-

⁸ B u s e m a n, A., Pädagogische Melieukunde. Halle. 1927; lk. 73.

mises ka õiguslikku kohustust, nagu üks kolmanda klassi naisõpilane: „Kui meie oleme valinud juhi, siis peame loomulikult alistuma ka tema nõudeile.“ Järgnemise ning sõnakuulmise vajadust põhjendatakse vanemalt õpilasilt ka sellega, et muidu oleks anarhia. „Muidu ei oleks mingit distsipliini klassis, kui kõik ei alistuks ühele juhile“, kirjutab kolmanda klassi tüdruk.

Poisid alistuvad suurema kriitikaga ning siis, kui juht vastab nõudeid. 16-aastane poiss avaldab oma kriitikat sõnades: „Jah, kui tunnen, et tema, s. o. juht, evib õiguse ja on tõesti vääriline juhtima teisi ning mind. Kriitikata järgnemist ma aga ei poolda.“ Või veel teine: „kui juhi vaated ühtuvad minu omadega, ainult siis“ alistub. Tüdrukul on subjektiivsemaid nõudeid alistumise tingimuseks. Ühel 15-aastaselt oli tingimuseks „kui juhil on soodsad nõudmised ja ettevõtted, siis muidugi. Aga kui ei meeldi see, mida ta nõuab, siis ma ka loomulikult ei saa alistuda.“ Teine 17-a.: „alistan juhile ainult siis, kui ta mulle tõesti meeldib, s. t. kui mul on temalt midagi õppida.“ Kolmas alistub „ainult siis, kui see on (temale) kohane ja vastuvõetav.“

Järgnevalt vaatleme tugevama enesemaksmapanekutahtega noori. Igal noorel esineb tahe enesemaksmapanekuks. See ei saa kõigil teostuda juhtivegevuse kaudu, vaid leiab endale mitmesuguseid vorme. Klassis püütakse saavutada maksmapanekut ka viimase kohaga⁹, s. t. hakatakse oma laiskuse ja hooletusega suurutama. Üheski eas pole maksmapanekutahe niivõrd tugev kui poistel ja noortel (Jugendlichen). Vanade hulgas nad ei saa endid maksmapanna, siis avaneb selleks võimalus omaealiste hulgas. Oma organisatsioonես tunnevad noored üheväärsust ning ühinedes tõrjuvad eemale alaväärsustunde¹⁰.

Poisid näivad olevat võimupüüdekamad kui tüdrukud ning paljud tahavad juhtida alistumata teistele. Kolmanda liigina võtamegi noored, kes soovivad juhtida, kuid mitte alistuda. Mõned meesõpilased avaldavad juhtimissoovi maksmapanekutahtena, varjamata selle taga asuvat võimupüüet. Selgelt kajastub juhikoha püüdmine ja maksmapanekutahe viienda klassi meesõpilase vastuses: „Juhtida ei lase. Juhtida teisi — ja muidugi, kuna mu loomus on niisugune ja ma tunnen seesmiselt, et pean aina käskima (vt. „Kasvatus“ nr. 3, kirjutis: Jooni puberteedialiste ühiselust klassis, lk. 104). Või II kl. naisõpilane: „Ei alistu, sest olen niisuguse iseloomuga, mis nõuab, et mitte teisele ei alistu, vaid et teine peab mulle alistuma.“

Neljandana esinevad õpilased, kellele ei meeldi alistumine ega juhtimine. Need on iseseisvad, opositsioonilised ning valjud arvustajad. Nii üks tüdruk neljandast klassist: „Ei taha lasta end juhtida kaasõpilastest, tahan olla iseseisev. Ei taha ka teisi juhtida, sest arvan, et teised tahavad olla samuti iseseisvad.“ Veel II kl.

⁹ Schröder, lk. 104.

¹⁰ Bondy, lk. 302—303.

naisõpilane: „Soovin olla iseseisev. Tundub mulle, kui järgnen juhile, nagu ei saaks ma enam midagi iseseisvalt teha ega otsustada.“

Seega näeme, et noorte juhtimislaadi tingib suurelt osalt nende maksmapanekutahte tugevus.

Kuidas ning milliste sihtidega katsuvad noored endid maksmapanna, seda vaatleme järgnevas osas. On õieti kahesuguseid maksmapaneku viise. Esimesel puhul on juhtimine isikliku võimu saavutamiseks ning rahuldamiseks. Teised juhid täidavad aga oma ülesandeid juhitavalt pealepandud kohustustena ning kaaslaste heaks töötamisena.

Esimesed juhid, s. o. võimutahtelised või despootlikud, panevad endid teadlikult maksma kaaslaste hulgas selleks, et saada võimu ning õigust valitsemiseks. Kasutatakse võimutaotlemiseks kõike soodsaid momente. Neile pole juhitav ühiskond ise sihiks ega huvita juhitavad isikud, vaid viimased on vahendiks võimu saavutamisel või mõne idee läbiviimisel.

Selline juht — demagoog — tahab juhtimisel massi kasutada abinõuna. Ta ise asub väljaspool juhitavat kogu, ning sisimad veendeki erinevad juhitavate omadest¹¹. Ühiskonda tahab massina endale alistada, lubamata suuremaid individuaalseid avaldusi.

Teisena nendime kaaslaste heaks töötavaid juhte, kes oma loomulikkude kalduvuste, üleoleku ja ohverdumise tõttu on tunnustatud. Nad ei tee teadlikult ja sihilikult midagi oma võimu kindlustamiseks. Seda võib pidada loomulikuks juhiks, kes kasvab välja ühiskonna arengust¹². See loomulik juht võib avaldada kergesti suurt sugereerivat mõju kaaslastesse.

Viimast võime pidada massijuhiks. Ta on massist loomulikult arengul välja kasvanud. Mõjutab massi kergesti üldhuvitavalt, nagu majanduslikel, poliitilisel ja religioosel aladel. Kergesti äratav inimesis tundeid ja lootusi¹³. Juht, evides kindlaid seisukohti, võib panna ebakindla massi kergesti liikuma. Uskudes prohvetina oma ideede ja seisukohtade õiglusse, võidakse kergesti massi üles viia. Tal on tung juhtimiseks nagu massil liikumiseks. Seejuures pole mass juhile abinõuks vaid eesmärgiks. Oma ideedega kasvab õige massijuht välja massist endast¹⁴.

Noorte hulgas esineb küll mõlemat liiki juhte. Mõnigi püüab juhtimist koha ning võimu pärast. Selline suund noorte juhtide tegevuses on ebaõige. Kui juhtimise kaudu noortel ei toimu enam funktsioneerimis- ja maksmapanekutahe loomulikuna, vaid jäme võimupüüe, siis peab sellist suunda taltsutama. Ka puberteedialisi

¹¹ Bosch, lk. 268—269.

¹² Döring, lk. 100.

¹³ Bosch, lk. 262—263.

¹⁴ Bosch, lk. 265—267.

despoote on vaja ohjeldada, et nad ei saaks lämmatada juhtimisega ühenduses olevaid noorte paremaid tundeid.

Ka kooliklassis võivad juhid endid maksa panna mõnel masipsühholoogiliselt sobival momendil. Mõni õpilane võib klassi viia momentaalselt alistuma. Saavutatakse kergesti klassi tunnustamine, kui keegi võib kõrvale juhtida hädaohtliku momendi, või soodustada meeldivat situatsiooni. Kui osatakse kiiresti toimida ja näiteks kaubelda õpetajalt kergendust koolitöös¹⁵. Klassivanemat tunnustatakse, kui ta suudab õpetajale selgitada, et tööhulka vaja vähendada. Sobivam teistele, kui klassivanem andekas, siis usub õpetaja teda esitatud puhul enam, sest kui andekamale õpilasele töö raske, siis muile seda rohkem.

Need oleksid lühidalt esitatult juhtide subjektiivsed — enesemaksmapanekutahte ja selle teostamise erinevused. Lisaks võib eritella juhtimise lõppsihte, s. o. mida noored juhid tahavad oma tegevusega saavutada ja kuidas seda taotellakse. Nimetatud alusel on Winkler-Hermaden jaganud juhid kolme tüüpi: „valitseja“, „kasvataja“ ja „apostel“¹⁶. Neljanda tüübina tuleb mainitud autori kolmele tüübile lisada veel täidesaatja ehk strateeg.

Üksikutes koolides esitati klasside ja ringide juhtidele keskkooli IV ja V klassides juhiküsimuse selgitamiseks küsimusleht. Saadud 30 vastaja andmete järgi katsuti leida tüüpide erinevusi. Võib arvata, et viiel domineerivad „kasvataja“, viiel „valitseja“, kaheksal „apostli“ ja kümnel täidesaatva ehk korraldava juhitüübi tunnused. Kahe kuuluvust ei saa õieti määrata.

„Valitseja“ esineb juhina väikesemas grupis, või talle vähemalt meeldib väikese koguga tegelemine. Evides vajadust teiste noorte järele, tahab ta end kaaslaste hulgas täielikult avaldada ja välja elada. Küsimusele, milline siht on Teil juhtimisel, vastab üks naisjuht: Juhitavaid kordkorraldajalt paremini mõista, viia neid järjest suuremasse seltsimehelikku sõltuvusse (s. o. seosesse) endaga ja arusaamisele seltsimeheliku üksmeele ülisuurest võimsusest.“

„Valitsejal“ eneseavaldamise kaudu sünnib andmine, kujundamine ja juhtimine. Juhtimisel rahuldub tema ja ka kaaslaste eneseavaldustarve. Väikesesse juhitavasse gruppi kuuluvad ühtlase laadi ning elamustega noored, kes tarbest aetuna elavad koos. Kuna juht alistub eneseavaldamistarbele, siis mõnigi kord pole viimane teadlik oma juhtimisest. Talle on tegevusel esimeseks sihiks terve kogu, grupp. Tervet gruppi köidab juht oma isikliku eluga. Kellel grupis juhi isiklikud elamused tugevamat vastukõla leiavad, sellega võivad tekkida kindlamad sidemed¹⁷. Selline suhtumine tekitab mõistva ja sõbraliku vahekorra. Teistele kaaslastele on

¹⁵ Schröder, lk. 131.

¹⁶ Winkler-Hermaden, Psychologie des Jugendführers. Jena. 1927; lk. 22.

¹⁷ Winkler-Hermaden, lk. 33—35.

avatud juhi subjektiivsed tunded ning elamused. Viiest küsiteldust lasevad kõik teisi osa võtta oma siseelust. Ülejäänud 25 juhti ei lase alistuvaid oma siseelule lähedale.

Juht alistuvaile jätab vabaduse individuaalseks teotsemiseks. Oma subjektiivseid nõudeid ja seisukohti ei katsuta ilmtingimata teostada. Üks mainib: „Olen piirdunud vaid oma seisukohtade avaldamisega, milline õigus peab olema kõigil — valitagu neist siis paremad.“ Juhi ning juhitavate vaheliste lahkuminekute põhjusiks võivad siiski olla ka seisukohtade erinevused.

Kuna eneseavaldustung just puberteedial ootab mõistvat vastukõla, siis ka tollal eeskätt esineb see juhtimisvorm.

Eelnevast laadilt erinev on juhtimisel „kasvataja“. „Kasvataja“ juhib kasvandiku pärast, tahtes temast arendada tublit isiksust. Seda tüüpi küsiteldud juhid rõhutavad sihina kaaslaste kasvatamist ning arendamist. Sihi täideviimiseks rakendatakse oma teadmused ja suuremad kogemused. Armastatakse kaasnoori ja tahetakse neid abistada. Abistamine täitubki kasvatamise kaudu. „Kasvataja“ teotseb meelsamini eelpuberteedialiste juures. Seal on tööd kõige enam ja alistumine sünnib kergemini¹⁸. Kasvatajatüübilise juhi huvi on suunatud üksikule noorele. Üks 19-aastane poiss väljendab, et grupi juhtimisel huvitab teda üksik isik. Teised peavad esimesena tähtsaks isikut ja siis alles järgneb kogu.

Grupp tervikuna on ainult „kasvatajale“ kasvatuslikuks tegevuskohaks. Üksikuil juhitavail on sisemised vahekorrad juhiga, ning siit kaudu ka üksteisega¹⁹. Ometi üksikute isikute kõrval arvestab juht ka gruppi ja tunneb selle vastu vahest niivõrd huvi, kui see on kollektiivseks kasvatussubjektiks. Kõigisse juhitavasse suhtutakse ühesuguselt, ei soovi nood juhid üksikutega intiimset sõprust nagu see nende kohta selgus, kes küsimustele vastasid. „Kasvataja“ on tihti juhitavaist vanem ning küpsem, siis ei teki tal sügavaid sõprusi alistuvatega. Püüab võtta juhtimisel kõiki ühesuguseina — kõiki alistuvaid üheväärseina. Noorte mõistmise siht kasvatajale näib olevat see, et teada, kuidas ning millist abi vajatakse. Kui hakatakse varjama oma siseelu juhi ees ja kahtlema juhi heatahtlikkuses, siis võivad sidemed katkeda.

Puberteediajal on „kasvatajal“ kaaslastesse vähem mõju²⁰. See oleneb vist asjaolust, et kaasnoorte jaoks pole juht palju küpsem ja hooldav juhtimine ei meelita.

Kolmandana nimetame „apostlit“, ideede levitajat ühiskonnas. Temal pole juhtimisel oluline üksikisik ega kogu, vaid teatavate ideede levitamine noorte hulgas. Noorte kasvatamine, valitsemine ja armastamine sünnib kõik idee pärast. Muu osa alistuvate elust pole „apostlile“ tähtis. Juht ja juhitavad seisavad inimestena võõralt vastastikku. Oma idee levitamisel peab „apostel“ siiski otsima

¹⁸ Winkler-Hermaden, lk. 49—51.

¹⁹ Winkler-Hermaden, lk. 53.

²⁰ Winkler-Hermaden, lk. 64.

noortepärast individuaalset sidet²¹. Ankeedile vastajate seisukohatade põhjal näib meeldivat „apostleile“ suurem kogu juhtimiseks (kuuel kaheksast). Tegelikult võib arvata, et kasutatakse seisukohtade levitamiseks väikest kui ka suurt kogu. Vaadeldavat tüüpi noori, oma ideede levitamisel, näeme vahel esinevat fanaatilise tooniga. Igast küsimusest ei tehta ainult kergesti põhimõttelist seisukohta, nagu see noortele üldiselt omane, vaid oma ideed peetakse ka ainuõigeks ning kõigile kohustuslikuks.

„Apostlite“ kõige sobivam aeg juhina mõjutamiseks on adolestsentsi iga. Kuna tal pole isiklikku sidet juhitavatega, siis võib ta hoopis endast erinevate loomustega koos töötada²². Juht tunneb end mõtlemisfääri kaudu alistuvaile lähedasena.

Viimaseina kuuluvad vaatlemisele täidesaatvad juhid, keda kaaslased valivad ettenähtud ülesannete sooritamiseks. Täidesaatval juhil ehk strateegil pole endal mingit seesmist sihti juhtimiseks, vahest mõnedel enesemaksmapaneku soov. Ankeedis esitatud küsimusile täidesaatvat tüüpi vastajail pole soovi oma subjektiivsete seisukohtadegi läbiviimiseks. Juhitavatega ei tarvitse olla seemisi, ei vaimseid ega emotsionaalseid sidemeid. See juht vähem mõjutab kui teenib ühiskonda. Üksikutega võib tekkida seemisi sidemeid, neid võib ta kasvatada ja mõjutadagi. Üksikutega ollakse intiimne sõber, teistega heatahtlik ning sõbralik.

Selline on juhtimine vähemorgaanilises ja sundühiskonnas, kus juhid vahetuvad väliste nõudmiste järgi. Sageli kuuluvad siia tüüpi üldjuhid klassis ja noorsoo-organisatsioonies. Seal on neile tarvilik organiseerimisvõime, sihikindlus ja julgus.

Klassijuhtide juures lähemalt peatudes näeme neid erinevat üksikute alade järgi. Rõivastumiseski nimetavad naisõpilased juhti. Neljanda klassi tüdruk loendab juhtidena: „Esitaks klassivanem, muidugi klassile. Spordijuhiks on teine. Siis kirjanduse ja muudest teadustest huvitatud õpilane on ka omal alal juhiks.“ Kolmandas klassis loendati 7 juhti: „Meil on klassis palju juhte. Grupid on koondunud huvide kohaselt. Näiteks õppijate, seminari algkooli, sportijate grupp (12—13 õpilast) ja tantsijad (9—11 õpilast)“ — nii kirjutab keegi 15-a. tüdruk. Igas klassis väljendub intensiivne koondumine gruppidesse erihuvide kohaselt. Üht gruppi iseloomustab neljanda klassi tüdruk sõnadega: „Tähtsam grupp meie klassis on võimlemisgrupp, peagu kogu klassi suuruses (tütarlastele), kes ühe isiku korraldusi peavad tähele panema.“

Kuna grupp tekib teatava sihi tagajärjel, siis saab grupijuhiks see, kes sel alal kõige enam suudab. Juht teotseb grupi heaks ja püüab vastavalt grupi sihile isikuid välja arendada. Seejuures ei sunni ta isiksusi enda alla, vaid edendab ja arendab neid sihile²³. Märgitud moment avaldub IV kl. tüdruku vastuses: „Siiski on mõ-

²¹ Winkler-Hermaden, lk. 80—81.

²² Winkler-Hermaden, lk. 85.

²³ Bosch, lk. 270—271.

neliikmeline grupp klassis, kuhu erikalduvustega naisõpilasi koon-
dunud (laulu ja kirjanduse alal). Juhti ei ole küll, s. o. määratud,
kuid ikka leidub mõni õpilane, kes teistest oma rõivaste ja rääki-
misoskusega ees on... Isegi meie vaimses grupis, ikka see, kes
rohkem osa võtab ja aru saab, on sel korral tegelikuks juhiks.“
Keegi V kl. poiss märgib, et juhid loodusteaduse, keemia ja ühis-
kondlikus ringis olevat saanud oma kohale tublide teadmuste tõttu.

Üldiselt pole omadused samad, mis teevad õpilase klassi- või
grupijuhiks. Grupp nõuab oma sihtide esindamist. Spordijuhiks
on näiteks see, kes teatavas grupis sel alal kõige enam saavutab.
Lisaks peab ta ka kaaslasi oskama kihutada suuremale püüdmise-
le. Järgnetakse sellele, kes rohkem suudab ning omal alal tunneb
uut. Ainult huvi ei suuda siiski pidevalt noori koos hoida. Grupi
ühitektuuluvust tihendab nivelleerumine teistega. Nõutakse, et juht
suudaks viia gruppi võidule²⁴.

15-a. tüdruk keskkoolis nõuab juhilt grupi prestiiži kaitsmist:
„Juht peab omama küllalt autoriteeti, peab esinema nii, et ta häbi
ei tee oma grupile.“ Esitatud laadi gruppides toimubki juhtimine
intensiivselt ja noortepäraselt. Neis näemegi avalduvat varem ni-
metatud juhitudüüpide tegevust.

Kui jaotasime juhte tüüpidesse, siis peab nentima, et see on
ainult teatav liigitamise abstraktsioon. Ei leia tegelikult palju
puhtaid tüüpe, vaid teatavale lähenevaid — õieti segatüüpe. Kol-
mestkümnest noorest juhust tahavad 13 olla samal ajal alistuvaile
seltsimeheks, kasvatajaks ning esindajaks. Sealjuures on kõigil
tahe juhitudüüpide hulgas teatavat sihti taotella või mõtet levitada.
Kõik püüavad mõjuda oma grupi või klassi heaks ülesehitavalt.
Mõned momendid on kõigile noorsoojuhtidele ühised. Neil on tahe
ja huvi organiseerijana funktsioneerida. Funktsioneerimissoov ra-
huldabki; omaealiste seas saadakse esineda alaväärsustundeta ning
maksmapanevalt.

Juht on ka noorte ühiskonnas—grupis—see, kes loob anarhiast
korra. Klassis võivad juhid hingestada ühiselu
ning luua orgaanilise ühiskonna. Peab hoo-
litsema selle eest, et klassi ametlik juht, kes
pahatihti ainult vanemate õpilaste juures
korraldaja, saaks tegelikuks mõjutajaks.

Juhtimine ja alistumine on noortele loomulik nähtus. Seejuures
noortel on see kantud veel erilistest motiividest. Neid viib enne-
kõike juhtimisvahetadesse vastastikune täiendamistarve; lähe-
netakse ning alistatakse ihaleva mõistmisvajadusega.

Eelpuberteediealised vajavad autoriteete
ja eeskujusid. Nende tunnustatud juht on
klassis õpetajalt määratud.

Puberteediealised nõuavad juhivalikuks

²⁴ Schröder, lk. 117—119.

vabadusi. Nad tunnustavad täiendustarbe-
pärastel juhina küpse karakteriga, sõbralikku
ja mõistvat noort. Soovitakse tollal ka mõnikord vanemat
juhti, kuna iga samaealine on tegelev oma rahutu hingega ning
kaaslase toetamiseks pole aega ega huvi. Ometi vajab noor üht,
kellel oleks tema jaoks aega, kes oleks kogenud mõistjaks ning toe-
tajaks.

On vist nii, et iga puberteediealine juht on kaaslastest küpsem
ja ületanud oma kriise, et olla teistele toetajaks. Küsimus on ras-
kesti selgitatav, kas juhil küpsus suurem või tema omadused ja või-
med viivad ta mõjutajaks.

Huvitav on veel viimaseks puudutada juhtimise ja sõpruse
vahekorda. Juhtimine näib olevat midagi muud, kui sõprade vastas-
tikune mõjutamine. Noored juhiga elavad läbi küll samu sihte
ning väärtusi, kuid subjektiivsed elamused ja individuaalsus või-
vad täiesti erineda. Pole ka sellist ühist väärtuste ja elamuste
taotlemist ega ohverduvat toetamist kui sõprusel. Sõbrad tunnus-
tavad üksteise individuaalsust, hindavad seda, mis juhtimisel ei
tarvitse olla mõõduandev. Nii ütleb üks naisjuht: „On teatav ter-
min — seltsimehelikkus, mis esineb kõigi vastu ühtlaselt, kuid selle
kõrval on arenenud ka eriline sõprus üksikute vastu, kõrgemal ül-
disest tasemest.“ Teine: „Peaaegu väärtuslikumaks sõprust vaid ühe
isikuga, kuid seda ainult eraisikuna. Juhina peaks suhtuma kõi-
gisse ühetaoliselt.“ Noorele on sõber just eneseavamis- ning lähe-
nemisobjektiks, kusjuures tihti esineb ihalev toon.

Olles käsitelnud noorte juhtimist, tuleb märkida asjaolu, mille
poolt see erineb täiskasvanute omast. Täiskasvanuil pole juhti-
mine seotud tundelise tooniga, kuid arvestatakse ilmavaatelisti alu-
seid. Mida nooremad, seda vähem on neil asja juures põhimõttelisi
seisukohti. Nooremail ei saa tekkida ka selliseid lahkkelisi juhti-
misel põhimõttelisi aluseid. Puberteediealistel on ju-
higa kõige sügavamad ning tundelisemad si-
ded, mis pole omased lastele ega täiskas-
vanuile.

Puuded noorte kutsesoovide motiivides

Mag. Aleksis Kallits.

Kutsesoovi motiivi all mõistame põhjust, miks teatav isik tea-
tavat kutset soovib. See mõiste erineb kutsevaliku motiivi mõistest,
mis tähendab põhjust, miks isik teatava kutse v a l i b. (Siinjuures
võib olla valik sooviga vastuolus. Näit. keegi soovib saada advo-
kaadiks, kuid kehvuse tõttu peab valima kättesaadavama kutse,
näit. metsapraakeri oma).

Järelekasvu mahutamise ühiskonna töösadusse on muutumas järjest raskemaks sotsiaalpoliitiliseks ülesandeks.

Tähtsat osa kutsevalikul mängivad kutsesoovid ja nende motiivid.

Asudes hindama kutsesoovi motiive, kõige esiteks küsime, miliste väärtusmõõdupuude järgi motiive asetada väärtusastmestikus.

Mõõdupuud on eetika valdkonnast, see on kõlbla hea-halva astmik; teiseks — konjunktuurtingimuste alalt.

Sellega lähenemegi Tartu Linna Kutsevaliku-nõuande Büroo (TKB) arhiivi põhjal saadud andmestiku hindamisele.

Kutsesoovi motiivid.

Tartu linna Kutsevaliku-nõuande Büroo poolt 4. IV 30. kuni 28. X 32. küsiteldud 272 isikul, kes avaldasid kutsesoovi ja selle motiivi (500-st küsiteldust).

	Poised				Tüdrukud				Kokku		Kokku	
	absol. arv		‰/0-des		absol. arv		‰/0-des		absol. arv		‰/0-des	
	algkool	keskk.	algkool	keskk.	algkool	keskk.	algkool	keskk.	algkool	keskk.	algkool	keskk.
1. Huvi ja meeld.	48	65	56,5	56,5	21	23	65,6	57,5	69	88	59,0	56,8
2. Meeldib teatud küljest	3	9	3,5	7,8	—	1	—	2,5	3	10	2,6	6,5
3. Võimaldab teat. eriharrastusi	6	9	7,1	7,8	1	4	3,1	10,0	7	13	6,0	8,3
4. Idealistl. motiiv.	1	7	1,2	6,1	2	1	6,3	2,5	3	8	2,6	5,2
5. Material. motiiv.	12	13	14,1	11,3	4	7	12,5	17,5	16	20	13,7	12,9
6. Sobivus ja and	8	8	9,4	7,0	—	3	—	7,5	8	11	6,8	7,1
7. Mitmes. motiiv.	7	4	8,2	3,5	4	1	12,5	1,5	11	5	9,3	3,2
	85	115	100%	100%	32	40	100%	100%	117	155	100%	100%

Kutsesoovi motiivides valitseb üsna suur mitmekesisus, eriti meesnoortel (alljärgnevas tabelis 77 motiivi naisnoorte 31 motiivi vastu). Kuidas suhtuda sellesse nähtusesse? Kas on õige, kui kutseid valitakse väga mitmekesistel motiividel?

Kutsesoovide motiivide arv eri gruppides.

	Kutsesoovide motiivide arv eri gruppides								
	Huvi ja meeldivus	Meeld. teat. külje tõttu	Võimaldab teat. eriharr.	Idealistl. motiivid	Materialistl. motiivid	Sobivus ja and	Mitmesug. motiivid	Ülase	
Poised	5	10	15	5	20	13	9	77	Andmed TKB külastajate kohta 04. 04. 30 kuni 28. 10. 32.
Tüdrukud	5	1	5	3	10	2	5	31	

Tabeleist nähtub, et mõned kõlblalt väärtuslikud motiivid on tagaplaanil kõlblalt vähemväärtuslikkudega võrreldes (sobivus ja and, idealistlikud motiivid võrreldes materialistlikkude motiividega).

Teiseks: ei arvestata mõningaid tähtsaid momente kutsesoovi kandjaiks; esineb lapsikuid motiive (neist allpool).

1. Huvi ja meeldivus.

Need motiivid on esikohalised, nagu nähtub tabelist (lk. 67). Sama nendivad teised autorid. Need motiivid enesest pole eetilisel hüljatavad, kuid ei esinda õieti ka mingit väärtust. Nad on egoistlikud, isik pürib omalaadi rahuldamisele. Huvi ja sobivuse vahel pole avastatud kindlaid sidemeid. Huvi, soov on kergesti muutuv, eriti noortel. Teda tuleb hoolikasti juurelda, arvustada, katsuda ja arendada. Kirglik sügav huvi võib tavaliselt kõik raskused. Ühinedes andekusega on ta elueduks põhjanev.

	Huvi ja meeldivus protsentuaalselt muude kutsesoovide motiivide seas					
	F. Müller ¹ (lk. 313) algk. õpil. 12—14-a.	Reiniger ² algk. õpil. 12—14-a.	Oissar ³ (lk. 404) algk. lõpet. 13—17-a.	TKB ktlastajad		Tartu üli- õpilased tea- duskonna valikul
				algkooli- haridusega	keskkooli- haridusega	
Poisid	56,4	30,9	59,1	56,5	56,5	47,5
Tüdrukud	33,6	35,1	68,5	65,6	57,5	45,4

2. Meeldivus teatavast küljest.

See eraldus on tehtud, et enam diferentseerida. Seda motiivi nimetavad TKB andmeil algk. poistest 3,5%, keskk. poistest 7,8%; algk. tüdr. 0%, keskk. tüdr. 2,5%.

Meeldivateks külgedeks on nimetatud järgmisi omadusi: tervislik, loov töö, kerge, täpne ja kordanõudev, maatöö, tegelus loomadega, kehaline töö vabas õhus, iseseisvus, lõbus elu (24-aastane gümn. lõpetanud noormees soovib merimeheks), suvel töö looduses ja talvel kantseleis (metsnikuks), saab vabaduses elada (metsnikuks), puhas töö (ametnikuks, äriõpilaseks, pagariks — peamiselt tööliste lapsed) jm.

Küsimuslehel enamik vastuseid on diferentseerimata (vastatakse — huvitab; hoopis vähesed lisandavad, miks huvitab), seepärast selle lahtri arvud on madalad. Kas avaldatud vastuse diferentseerimatusest saab järeldada motiivi enda diferentseerimatust, pole kindel, kuid teataval määral siiski tõenäone. Sageli ei

¹ Müller, F., Landjugend und Beruf. Zeitschr. f. pädag. Psychologie 1932. nr. 9.

² Samas.

³ Oissar, E., Tartu algkoolide lõpetajate kutsesoovid. „Kasvatus“ 1928. nr. 8.

teatagi endale aru anda, miks teatav kutse huvitab ja meeldib. Siin tuleb selleni noori edendada.

3. Võimaldab teatavaid eriharrastusi.

Sel motiivil kutset soovivad noored tahavad kutse kaudu võimalusi teatavateks huvitegevusteks. Näit. merimeheks tahetakse, et rahuldada seikluslusti, reisihimu, sõidusoovi. Tüüpiline on algkooli poisi credo: „Kui ma suureks saan, siis hakkan merimeheks. Siis saab palju rännata ja võõraid maid näha... Kapteniks muidugi!... Aga kas see ka nõnda jääb kui mõtlen? Ei tea!“ („Väikeste Sõber“ 1932. nr. 9).

Tartu algkoolide lõpetajaist poistest 1926. a. valis merimehe-kutse — kõik rändamise huvides — 14,5%; 1927. a. — 15,1% ja 1928. a. — 10,4% (E. Oissar, Tartu algkoolide lõpetajate kutsesoo-vid, „Kasvatus“ 1928. nr. 8, lk. 407).

4. Idealistlikud motiivid.

Nende esindus on nõrk. Autorid annavad noorte idealismi kohta üksmeelse otsuse, mis on mõtlemapanev. Erich Stern⁴ (4, 41) leiab, et tõsisest, ehtsast aatelisest ülespoolepüüdmisest ei kõnele ükski noor (tema ankeetides). Huvid, kalduvused ja võimed näivad arvesse tulevat alles teises järjekorras. Nagu S. linna-(Breslau), nii F. Müller (1) leiab vähe idealismi ka maalastel. Õpilastel „on eesjoones soov teenima saada; mida rutem, seda parem“ (Fischer, 5, 116). Meeldivad need kutsed, kus enim ja rutemini teenida saab (Giese, 5, 597). Vähe idealismi ka eesti lastel on konstateerinud H. Reiman (Eesti noorsoo ideaalid statistika valgustusel. „Kasvatus“ 1925 nr-id 7—10). Meie (19-a. ja vanemate) õpilaste juures leiab ta valitsemas ideelagedust, karjäärismi, elumugavuse tagaaajamist ning tõusiklust (samas, lk. 297).

	Idealistl. motiivid protsentuaalselt muude kutsesoovi motiivide seas				
	F. Müller ¹ (lk. 313) algk. õpil. 12—14-a.	Reniger ² algk. õpil. 12—14-a.	Oissar ³ (lk. 404) algk. lõpet. 13—17-a.	TKB külastajad	
				alkooi- haridusega	keskkooi- haridusega
Poisid	4,7	18,9	7,4	1,2	6
Tüdrukud	6,7	14,5	11,1	6,3	2,5

Kui mõned ankeedikorraldajad on leidnud väga idealistlike vastuseid, siis tuleb neil silmas pidada E. Stern'i hoiatust andmete tõlgitsemise kohta, kuna laste vastused ülisageli on kunstlikud,

⁴ Stern, E., Die Feststellung der psychischen Berufseignung. Zeitschrift f. angew. Psychol. Beiheft 26. Lpz. ² 1927.

⁵ Giese, F., Handbuch psychotechnischer Eignungsprüfungen. Halle ² 1925.

võltsitud soovi tõttu head muljet jätta (4, 30). Nende ridade kirjutajale on õige paljud õpilased tunnistanud, et nad sedalaadi ankeetides ja kirjutistes vastanud „nagu õpetajale võiks meeldida“.

5. Materialistlikud motiivid.

Nende esindus on üsna tugev. Ainult Oissar'i ankeedi andmeis on neid kahtlaselt vähe.

	Materialistlikud motiivid protsentuaalselt muude kutse-soovi motiivide seas					
	1. Müller ¹ (lk. 313) algk. õpil. 12—14-a.	Reiniger ² algk. õpil. 12—14-a.	Oissar ³ (lk. 404) algk. lõpet. 13—17-a.	TKB küllastajad		Tartu üliõpilastel 1923. a. kev ankeedis, kes valisid teaduskonna ainult praktilistel kaalutlustel
				algkooli-haridusega	keskkooli-haridusega	
Poisid	22,4	23,2	8,1	14,1	11,3	32,9
Tüdrukud . .	14,7	30,5	4,9	12,5	17,5	31,5

Need motiivid on taunitavad. Muidugi — kutse peab elatama, kuid teatavat kutset valida ainult või peamiselt seepärast, et ta võimaldab küllast elu, palju sissetulekut, luksust jne. — see on sotsiaalpoliitiliselt ja eetilisel täiesti hukkamõistetav nähtus, mille vastu kõigest jõust tuleb võidelda. Peab kaduma isiku hindamine ta koha „kõrguse“ alusel. Mõni katusekambris virelev leidur on kindlasti väärtuslikum kui karakulmantlis direktor; tubli lihtne hallikuubne talumees on tähtsam kui mõni linnasaks jne. Tuleb edendada sotsiaalset meelsust, võidelda raha-ahnuse vastu. Siin on töö koolil ja kodul, ajakirjandusel ja kirjandusel, kirikul ja seltsidel.

6. Sobivus ja and.

See motiiv on noortel tagaplaanil.

Fischer'i⁶ järgi (6, 125) on sobivus motiiviga alles eelviimasel kohal.

Ka tuntud noorsoo psühholoog Ed. Spranger oma kuulsas teoses „Psychologie des Jugendalters“ (3 1925, 240) lausub: „Noor inimene mõtleb selle üle imestusväärselt vähe“.

TKB küllastajaist 4. IV 30. kuni 28. X 32. — 192 poisist ja 65 tüdrukust soovisid teises järjekorras kutset, mis ei kuulu samale andekusealale, vastavalt 97 ehk 50,5% ja 47 ehk 72,3%, kokku 144 ehk 56% üldarvust (257). See märgib andekuse vähest arvestamist.

Ometi andekus on väga tähtis. See on seletamatagi selge. Andekuses näeme sügavaid diferentsiaalseid erinevusi. Andekus avab suuri võimalusi tema omanikule.

⁶ Fischer, A., Über Beruf, Berufswahl und Berufsberatung als Erziehungsfragen. Leipzig 1918.

Kuivõrd kooskõlatu on paljudel kutsesoov kutsesobivusega, näitab asjaolu, et näit. TKB kutsesoovi avaldanud isikuist osutusid psühhotehnilistel katsumistel sobivaiks ainult 29,41%.

	Sobivus ja and protsentuaalselt muude kutsesoovi motiivide seas				
	F. Müller ¹ (lk. 313) algk. õpil. 12—14-a.	Reiniger ² algk. õpil. 12—14-a.	Oissar ³ (lk. 404) algk. lõpet. 13—17-a.	TBK külastajad	
				alkkoholi- haridusega	keskkooh- haridusega
Poisid	4,7	2,4	2,1	9,4	7,0
Tüdrukud	13,3	4,3	1,2	—	7,5

Andmete pilt oleks järgmine: TKB küsiteldi 4. IX 30. kuni 29. III 33. kutsesoovi (täitelehega) 500 isikult (385 meest ja 115 naist). Neist avaldasid kutsesoovi 246 meest ehk 63,89% ja 62 naist ehk 59,1%, kokku 309 isikut ehk 61,8% külastajaist. See arv on madal. Pea 40% KB külastajaist tuleb selgumata kutsesooviga, s. o., ei teagi, mis kutset soovib! Pole siis imestuda kutsevaliku haruldase juhulisuse üle. Siin on jälle tõend, kui pealiskaudselt suhtutakse kutsevaliku küsimustesse.

Katsumistel soovijaist osutus kõlvuliseks ainult 73 meest ehk 29,26% ja 18 naist ehk 29,03%.

On esinenud koguni nii jämedaid nähtusi, kus daltonist soovis maalriks või aednikuks! TKB avastas 1. XI 28. kuni 29. III 33. a. käsiteldud 960 isiku seas 10 daltonisti ehk 1,04% (kõik mehed).

Rida teadlasi rõhutab, et sobivus peaks saama kindlaimaks teguriks kutse valikul (Fr. Feld, Rich. Liebenberg jt.). I g a m e e s o m a l e k o h a l e — see saagu hüüdlauseks ka Eestis. Meie oma väikese inimjõu juures saame ainult sel teel tõsta tunduvalt meie ühiskonna produktiivsust ja heaolu. Õ i g e i n i m e s t e a s e t a m i n e kutsetesse saagu meie sotsiaalpoliitika üheks peaülesandeks.

7. Mitmesugused motiivid.

Siia on lahterdatud need, mis eelmiste alla ei sobinud.

Nendest sagedaim on tervis — noorur tahab kutset põhjusel, et peab seda vastavaks oma tervisele või et kutse hästi mõjub tervisesse.

Mõned soovivad kutset seepärast, et ta on juba kuidagi tuttav. Seegi motiiv pole küllaldane ainuüksi. Tuttavaim tavaliselt on vanemate kutse. TKB-s ei soovinud seda enesele ükski lihttöölise laps, mis mõistetav inimlikult, sest lihttöö ei anna kuigi häid sissetulekuid. Igauks püüab majanduslikult ja sotsiaalselt „tõusta“. Sotsiaalpoliitiliselt see tähendab, et „madalamad“ kutsed kipuvad tühjenema andekatest ja tugevamatest, sest need pääsevad tavalisesti „üles“. Oleks aga tarvilik, et igal kohal oleksid vastava andekusega

isikud; ei saa väita, et sotsiaalselt madalamad kutsed ei vajaks andekust. Sotsiaalselt tõstetud kutseis lapsed sageli jäävad vanemate kutsesse (talupidaja, ärimees, tööstur jne.), mis eriti kriisiga aegadel aina tervitatav.

Soovahed.

Huvi ja meeldivus ületab mõlemal sool teised motiivid kaugelt, soovaheid vähe kvantiteedis (poisid 56,71%, tüdr. 60,55%). Huvi ja meeldivust analüüsivad tüdrukud vähem.

Järgmine protsentuaalselt lähemaleküllindivam motiivide rühm on materialistlikud motiivid (poistel 12,44%, tüdrukul 15,49%). Tüdrukud tunduvad olevat veidi materialistlikumad. Nad sobivust ja andi arvestavad veel vähem kui poisid (4,22% vastu 7,96%), mis arvatavasti tingitud sellest, et rida naiskutseid (kodumajapidamine jts.) ei eelda andekust erilisel, ja naissoole omasest praktilisemast hingelaadist.

Vanusevahed.

Koos vanuslikult tingitud arenemiskäiguga arenevad ka kutse-soovid ja nende motiivid, viimased vähem kui esimesed. Motiivid on püsivamad, juurduvad hinges sügavamini kui kutsesoovid (teatava kutse soovimine). Teatav individuaalsuses juurduv motiiv (materialistlik saamahimu, altruistlik endaohverdustung jne.) otsib enesele kutset, milles leiaks rahulduse. Silmaringi laienedes leitakse järjest uusi kutseid, mis seda rahuldust töötavad paremini kui varemsoovitud kutsed.

Silmapaistvamaks puudeks on lapsikute soovide fikseerimine. Mõned näited selle kohta tabelis.

Kutsesoovi avaldanu				Soovitud kutse	Selle soovi avaldatud motiiv
sugu	vanus	haridus	vanemate kutse		
m	19	algkooli	käsitöeline	luuletaja	luuletised meeldivad
n	20	keskk.		trükiladu	seal esineb alati midagi uut
m	16	keskk.	käsitöeline	merimees	et vabas õhus viibida
m	25	keskk.	käsitöeline	postiametnik	meeldib olla riigiteenija
m	23	keskk.	taluomanik	loomaarst	loom on lähim inimese kaaslane töö juures

Võib oletada, et enamjaolt ei avaldata naiivseid soove ja motiive ja et nende tegelik arv on suurem kui avaldatud.

Kutsesoovi motiivid ja sotsiaalne päritolu.

Kutsesoovi motiivid on kõige mitmekesisemad lihttöölise lastel; sotsiaalse taseme tõustes motiivide arv kahaneb, kuid taluomanikkude lastel on motiive silmatorkavalt vähe (ca 25% lihttöölise laste motiivide arvust).

Vabakutseliste, majaomanikkude, töösturite lastel (läbitöötatud andmestikus, mis küll piiratud) ei esinenud idealistlikke motiive, küll aga tütarlastel materialismi koguni 27,27%!

Taluomanikkude pojad ei arvesta sobivust üldse, samuti käsitöölise, ametnikkude ja vabakutsel., majaom. jne. tütreid. Taluomanikkude lapsed eriharrastusi ei maini. Huvi ja meeldivus on neil esindatud enam kui teistel.

Ametnikkude tütreid on huvitatud eriharrastustest (21,5%) enam kui muud tütarlapsed. Käsitöölise tütreid on tugevasti materialistlikud (20%).

Lihttöölise lastel esineb idealismi vähe, seks nähtavasti mõjuvad kaasa leivamured.

Siintoodud uurimus tuleks teostada suurejooneliselt (10 000 kuni 20 000 ankeetlehega). Siis selguks paremini, mida tuleks ette võtta motiivide-pedagoogiliselt iga kihi juures. Siintoodud andmed siiski näitavad tendentse ja on võimalik, et laiem uurimus samu tendentse näitab, kuigi vähemaarvulises andmestikus ilmneb juhu-
liste tegurite mõju segavamalt.

Isa (või hoidaja) krise	Kutsesoovi motiivid ja sotsiaalne päritolu													
	Huvi ja meeldivus		Meeldiv. teatud küljest		Võimaldab teatud eriharrast.		Idealistl. motiivid		Materialistl. motiivid		Sobivus ja and		Mitmesug. motiivid	
	p.	t.	p.	t.	p.	t.	p.	t.	p.	t.	p.	t.	p.	t.
	Protsentides													
Lihttööline .	51,37	62,92	1,38	4,6	5,56	—	3,11	3,7	18,05	11,11	11,11	7,41	8,33	11,11
Käsitööline .	54,54	60,00	13,63	—	13,63	10	—	10	9,09	20,00	6,81	—	2,5	—
Taluomanik .	68,18	77,77	4,54	—	—	—	13,63	—	13,63	11,11	—	11,11	—	—
Aednik . . .	60,72	50,00	5,26	—	5,26	21,5	5,26	7,14	7,88	14,28	7,89	—	7,89	7,14
Vabakuts. ma- jaom. tööst. jne.	60,00	54,54	6	—	12	9,09	—	—	8	27,27	6	—	4	9,09

Kutsesoovid ja ümbrus.

Kutsesoovid on ümbruslikult (miljöösselt) tugevasti tingitud.

Mülleri järgi (1.) 353 algk. poisist tahtsid tiseriks 62 ehk 17,6%. Kohapeal on mööblitööstus õitsev ala, tiseritel tööd alaliselt. Reinigeri järgi (samas) Viini algk. poisid soovisid rohkesti mehhaaniku, elektrikute kutset (22,5%); Mülleril (kelle andmed maaõpilaste kohta) ainult 7,1%.

Tuntud on nn. „moekutsete“ veetlevus. Moekutsed tekivad konjunktuuri soodsuse mõjul, mis aga juba siis võib kadunud olla, kui kutsetaotleja õpinguid lõpetamas. Nii näit. meie ülikoolis ca 1925—28 õpinguid alustavad eesti filoloogid seisid soodsate konjunktuuride juures, kuid nende õpingute lõppedes ca 1928—32 on võimalused kohta saada äärmiselt redutseerunud. Sama veel enamal määral võib öelda inglise filoloogide kohta, kuigi inglise

keele asetamine esimeseks võõrkeeleks koolides olukorda veidi pehmemdab.

Laiaulatuslik ja ülitähtis kutsevaliku ning kutsenõuande ala leiab meil õigustamatult vähe tähelepanu.

Juba kutsesoovide motiividegi vaatlus avastab rea olulisi, korraldust vajavaid punkte.

Tuleks leida võimalusi kutsevaliku küsimusi käsitleva kirjan-duse väljaandmiseks. Kui meil küllalt raha on juturaamatute kir-jastamiseks, siis tohiks nõuda ka inimese eluteed rajada aitavate tööde toetamist.

Selles mõttes kogu meie kool tuleb muuta organisatsiooniks, mille ülesandeks peale väljaõppe on ka noore inimese sissejuhata-mine tema elutegevusse. Ja mitte üksi platooniline, verbaalne „nõu-
anne“, vaid tegelik abi, mida paraku ülikooligi lõpetanud noored kustki ei leia, sest seda „pole ette nähtud“. Oleme Eesti peremehed, võime kõik „ette näha“, kui — ainult seda tahame. Nii lõpetan ridadega, mis käivad tööta haritlastele enamvähem vastava töö võimaldamise kohta. Näiteks kas ei saaks tööta gümn. õpe-tajail kergendatud eksamiga võimalus anda siirdumiseks algkoolile? Kindlasti nende võimed tohiks vähemalt võrdsed olla seminari lõpetanud algkooliõpetajatega. Selliseid võimalusi leiduks ka muu-del aladel.

Kui aga leida tahetakse! Kui aga möödunud aegade vildak hariduspoliitika tuhanded noored õnnetuks on teinud, siis on kohus-tus seda heaks teha. See on võimalik, kui ainult tahetakse.

Kooliuuendusnurk

Individuaalse tööviisi põhijooned

Joh. Käis.

(Järg.)

6. Töökorraldus õppetunnis individuaalse tööviisi põhimõttel võib olla mitmesugune:

a) Puhtindividuaalse töö puhul töötab iga õpilane oma valitud tööjuhatause järgi aines, mis tunnikavas ette nähtud. Sel puhul tuleb aastatöö teatavas õppeaines jagada osadeks, mis töötatakse iseseisvalt läbi kindlaksmääratud ajavahemikus. Kui pikk võib olla see ajavahemik, sõltub õpilaste arenemisest ja harjumusest töötada iseseisvalt, samuti ka õppeainest ja selle tundide arvust tunnikavas. Kind-laid piire siin näidata ei saa, võiks vahest nimetada, et kesk-koolis igale iseseisvale töötunnile peab järgnema ühine arutus, kokkuvõte, kordamine ja kontroll-test. Aineist, mida võib läbi

töötada suurema iseseisvusega, võib nimetada maateadust; seevastu näit. kirjanduslikkude teoste käsitlel ja ajaloo on tarvilik ühistunde sagedamini korraldada.

b) Rohkem piiratud kujul esineb individuaalne tööviis *töösi* ühisrindel. See tähendab, et kogu klass töötab ühe ja sama tööjuhatause järgi, ühel ja samal teemal, mis ka antud tähtajaks lõpetatakse. Individuaalse töö võimalused esinevad siin üksikute tööülesannete valikus, nende käsitlel ulatuses. Peale selle on siingi võimaldatud iseseisev töötamine individuaalses töötempo. See töökorraldus on soovitatav eriti seal, kus tehakse alles algust ind. tööviisi rakendusega.

c) Vahepealseks vormiks on töötamine *rühma*des. Rühmatöö aluseks võetakse vastastikuse abistamise ja tööjaotuse põhimõte. Nii töötame näiteks kirjandustundides, kui mõne suurema teose käsitlel üks rühm õpilasi (kas koos või iseseisvalt) võtab oma ülesandeks selgitada miljööd, teine rühm — iseloomustada tegelasi, kolmas — vaadelda kompositsiooni, stiili jne. Samuti võib maateaduses jaotada kodumaa või mõne suurriigi käsitlel ülesanded: looduslikud olud, põllumajandus, tööstus ja kaubandus, kultuurelu jne.

Ühistundides esitab iga rühm *lühikese kokkuvõtte* oma tööst, milles esitatakse ainult olulised töötulemused. Pikkadest referaatidest me palju lugu ei pea, sest et nende koostamiseks kulutatud aeg ja vaev ei tasu end küllaldaselt: üldiselt on õpilaste referaadid sisult kehvad. Kuid üksikud õpilased, kes tunnevad erilist huvi mõne küsimuse vastu, võivad ju ka pikemaaid referaate kirjutada, ja ainult üksikuid tõesti huvitavaid referaate võiks ka klassis ette kanda.

Et kõik õpilased on töötanud rühmiti ühel ja samal ainealal, on neil teatavad kujutlused olemas ka küsimuste kohta, mida nad ise ligemalt ei ole käsitelnud. Need kujutlused saavadki selgust teiste rühmade kokkuvõtteist ja nii kujuneb töö siiski tervikuliseks.

Füüsikas ja keemias näiteks tuleb kasutada töötamist rühma-des katsetamisel, seepärast et enamasti ei jätku katseriistu individuaalseks tööks ja ka seepärast, et paljude katsete korraldamisel on vaja kaasõpilaste abi. Niisuguse töö tulemuseks on kas üks, ühine terve rühma jaoks katsekirjeldus ja kokkuvõte, või sama-sugune kokkuvõte igal õpilasel.

Et töö vastu huvi säilitamiseks on tarvis hoolitseda töö mitmekesisuse eest, eriti nooremal astmel, siis on soovitatav kasutada vaheldumisi üht või teist töökorraldust, valides neid otstarbekalt õppe-aine sisu järgi.

7. Töökaik õppetunnis. Kui töötamine tööjuhatauste abil on õpilastele juba tuttav, siis kujuneb töö õppetunnis väga lihtsaks ja praktiliseks. Tööjuhataused on kas õpilastel käes (brošüürid, osalt ka kaardid) või on nad tahvil enne tunni algust üles kirjutatud. Juhul, kui on paljundatud eri lehtedele uusi tööjuha-

tusi, pannakse nad korrapidajate poolt õpilaste laudadele, nii et töö võib alata viivitusega ja ajakaotusega, kui õpilased on klassi tulnud. Aegaviitvad „sissejuhatused“ on siin tarbetud. Kui töötamisel ühisrindel on vaja selgitusi uue teema puhul, siis antakse neid parajal momendil ühistunnis ja see ei tarvitse alati tunni alguses olla. Töömeeleolu saavutatakse klassis väga kiiresti. Kui mõnel üksikul õpilasel ongi midagi küsida õpetajalt, siis ei sega see sugugi teiste tööd. Ja õpetajal on ka võimalusi üksikute soovide kuulata ja täita. Samuti ei sega kaasõpilaste tööd üksikute õpilaste liikumine klassis, kui neil on tarvis kaardi juurde minna, raamatuid, katseriistu võtta jne. Kõik vajalikud õppevahendid olgu aegsasti oma kohale pandud. See on eriti kerge a i n e k l a s s i d e s (laboratooriumides).

Sageli küsitakse: mida teeb siis õpetaja tunnis, kui õpilased töötavad tööjuhatusete järgi iseseisvalt? Kas on tal üldse mingit tööd? Kas just ei ole ind. tööviisi puuduseks, et õpetaja isik kaotab oma väärtuse õppetunnis? Niisugused küsimused on arusaadavad siis, kui ei tunta veel ligemalt ind. tööviisi olemust. Kahtlemata on töö organiseerimine klassis individuaalse tööviisi puhul väga lihtne, mispärast see tööviis on kõigepealt kasutamist leidnud raskemais oludes — liitklassides. Kuid tööd ja väga tähtsat tööd on õpetajal tunnis küllalt.

Kõigepealt õpetaja jälgib üksikute õpilaste töötamist, tuleb nende juurde, istub tarbekorral kõrvale ja aitab õpilast, kui see abi vajab. Vaadates tööd tema saamismomendil (üleskirjutused, joonised, tabelid jm.), näeb õpetaja vilunud silm ka vigu, annab juhatusi parandamiseks ja hoiatab õpilasi võimalikkude vigade eest.

Väga tähtis on õpetaja abi nõrgemaile õpilasile, näiteks matemaatikas, keelteõpetuses. Ta võib neid üksikult kutsuda oma laua juurde, et teisi vähem segada, ja siis täiesti individuaalselt ravida õpilase vigu ja puudusi. Samuti võib õpetaja individuaalselt töötada paremate õpilastega, et neile juhatusi anda töös, mis ulatub õppekava nõuetest kaugemale.

Edasi võib õpetaja õpilasi üksikult kontrollida-küsida. Ka selleks kutsutakse õpilane õpetaja laua juurde ja see töö, mis seal toimub, on tähtis ainult ühele õpilasele ega huvita põrmugi teisi.

Seega ei ole õpetaja osa individuaalselt korraldatud töötunnis sugugi väiksem kui muidu. Vahe on vaid selles, et omalt isoleeritult kohalt klassi ees tuleb õpetaja otse õpilaste keskele ja on neile teenäitajaks, juhatajaks, aitajaks sõna otsemas mõttes.

8. Klassi- ja kodutöö. Üldiseks reegliks võtame, et võimalikult rohkem õppetööst täidetakse õppetunnis: see olgu õpilasile tõesti töötunniks. Ei ole raske harjutada õpilasi töötama nii, et juba klassis valmib lõplik töö üleskirjutustena, joonistena, graafikuina jne. Eelmärkmed, arvutused, jooniste esialgsed visandid tehakse (ploki-) lehtedele ja sealt kantakse kohe puhtal

kujul töövihku. Märkmete leht tarviduse möödumisel kõrvaldatakse ja seega kaotatakse kõik paksud „mustandid“, kuhu sageli kogu õppeaasta vältel kogutakse tõepoolest igasugust mustust. On aeg kaotada koolipraktikast kõik mustandvihud.

Kuigi klassitunde individuaalses tööviisis kasutame kõigiti produktiivselt, peavad õpilased ka kodus töötama. Kodus jätkatakse klassis alatud tööd, täiendatakse seda vastavate vaatlustega, süvenetakse töösse ja viimistellakse seda. Kui on kõik eeltööd klassis tehtud, võib kodus töö puhtalt valmistada. Kuid ka see on soovitatav, et kodus lõplikult ettevalmistatud töö klassis kirjutatakse puhtalt koolivihku.

Õpetajalt nõutakse, et ta tööjuhatusete kasutamisel ei koormaks liigselt õpilasi tööga. Seda ei juhtu siis, kui tööd hinnatakse individuaalsete võimete järgi: kellele rohkem on antud, see võib ka rohkem teha, nõrgemate õpilaste tööga rahuldume, kui on täidetud minimaalsed nõuded. Ainult niisugune hindamine on õiglane ja ei mõju rusuvalt nõrgemasse õpilasisse.

9. Ühistunnid. 1) juba ülalpool oli rõhutatud, et individuaalse töö kõrval peab jääma ka kollektiivset tööd ühistundides. Neid on vaja ettevalmistuseks järgnevale iseseisvale tööle, eriti matemaatikas, keelteõpetuses, aga ka loodusteaduses ja teisis õppeaines. Siin leidub ka õiget kohta õpetaja seletustele, jutustusele.

2) Kollektiivselt toimub ka individuaalse ja rühmatöö kokkuvõtte peamiselt õpilaste endi ettekannetena, aruannetena ja nendele järgnevate arutustena.

3) Ühistundides võib käsitleda ka mõningaid täiendavaid küsimusi, mida tööjuhatusesse ei ole võetud ja mis võivad ka väljaspool õppekava seista. Siin on õpetaja elaval sõnal veelgi rohkem kohta kui eelmistel juhtudel. Ka võib üksikuid ühistunde kasutada erieesmärkides, näiteks diskussiooniks, kõneharjutuseks, dramatiseerimiseks jne.

10. Töötulemused. Suurem osa ülesandeid tööjuhatuses nõuab lahenduste ja vastuste ülesmärkimist kirjalikult või kujutatavalt. Ainult mõtlemisülesanded jäävad mõttetööks, mida kasutatakse kokkuvõtte-tundides. Tuleb hoiduda liigselt kirjutamisest tööjuhatusete täitmisel: see koormaks õpilasi ja veelgi rohkem õpetajat, kes suurte klasside puhul ei suudaks toime tulla õpilaste tööde läbivaatamisega. (Tööjuhatusete teksti loomulikult ära kirjutada ei tule). On tähelepanev, et paljud õpilased armastavad palju kirjutada; ei võiks seda keelata või laita, kuid õpetaja ärgu andku ise tõuget liigseks kirjutamiseks. Muidugi on siin suure tähtsusega tööjuhatusete sisu, milles ei tohi ülekaalus olla ülesannete täitmine pikemate kirjelduste teel. Tegelikus elus on väga tähtis oskus lühidalt üles märkida olulist sellest, mis loetud, kuulud, ja individuaalne tööviis võib seda oskust edendada. Kirjaliku väljenduse ja stiili arendamiseks teenivad kirjan did

vastavaile teemadele, eriti emakeeleõpetuses. Ka tööjuhatuses võib olla niisuguseid ülesandeid, kuid enamik neist taotlevad siiski hoopis teisi eesmärke — teadmuste ja oskuste omandamist.

Eelistatavamaks valmistöö vormiks on lahtistest lehtedest koostatud brošüür, s. o. õpilase omavalmistatud vihik, mis sisaldab harilikult töö ainult ühe (või 2—3 sisult seotud) tööjuhatus järgi. Brošüür valmistatakse trükitud brošüüri eeskujul: esikülge (kaas) on ainult pealkirja jaoks, see on isikliku maitse ja huvikohaselt kaunistatud; leheküljed on nummerdatud, sageli äärel ilustistega. Kogemused näitavad, et õpilased eelistavad brošüüre harilikule koolivihule ja valmistavad neid suure huvi ja armastusega. Tuleb isegi mõnikord juhtida tähelepanu liigsele ajakulule kaunistamisel. Brošüüride ainsaks puuduseks on see asjaolu, et nendele kulub paberit rohkem kui tavalistele vihkudele. Brošüüre sunduslikuks teha siiski ei tule: jäägu siingi kehtivaks individuaalse töö printsiip.

11. **Töö registreerimine ja kontrollimine.** Vastandina dalton-plaanile ei vaja individuaalne tööviis kirjeldatud kujul erilisi registreerimisvõtteid. Õpilaste töö registreerimiseks piisab harilikust õpetaja-taskuraamatust ruudulise paberiga. Lahtrite ülemises otsas märgitakse tööjuhatus numbrid, õpilaste nimede järel töö lõpetamise ja esitamise kuupäev (individuaalses töös ei ole see tavalisest üks ja sama kogu klassil) ja töö hinnang. Samal leheküljel jääb ruumi ka kontrollitööde (testide) tulemuste märkimiseks.

On soovitatav, et ka õpilasel oleks väike vihik, kuhu ta märgib oma igapäevase töö. Töötamisel ühisfrondil pole sellel suuremat tähtsust, küll aga on niisugune vihik vajalik puhtindividuaalse töö puhul. See olekski kõik, mis töö registreerimiseks vajalik.

Töö kontroll toimub kõigepealt esitatud brošüüride läbi vaatamisel. Kuid sellest on muidugi vähe: õpetajal peab olema alati selgus ka selle kohta, kuidas on õpilased individuaalses töös omandanud vajalikke teadmusi. Teadmusi kontrollitakse küllalt sagedasti, iga 2—3 nädala tagant, testidega, mis minimaalse ajakuluga annavad hea ülevaate õppetöö tulemustest.

12. **Kordamine individuaalses töös.** Individuaalne tööviis ei jäta hooletusse ka kordamist, sest et ühekordne kokkupuutumine uue ainega, olgugi isetegevas töös, ei taga veel kindlaid teadmusi.

Oleks väga hea, kui aega kordamiseks jätkuks õppetundides. Praegustes oludes tuleb siiski jätta kordamine peamiselt koduseks tööks. Individuaalse töö põhimõttele korraldatakse kordamine järgmiselt:

1) **Aine valik kordamiseks on õpilasele vab.** Kõigepealt otsustagu õpilane ise, mis vajab kordamist, ja harjugu nii enesekontrollile.

Kordamisel õppetunnis õpilane võib kasutada kõiki kättesaadavaid raamatuid ja õppevahendeid, mida ta peab vajalikuks.

Kui kordamine jääb koduseks tööks, siis õpetaja määrab töö miinimumi, näit. kordamine tööjuhataste järgi 3—4 tunni ulatuses, tegelik aine valik jääb siingi vabaks.

Kordamistöö registreeritakse erikaartidel. Igal õpilasel on oma individuaalne kordamiskaart; peale selle peetakse kordamiskaarte kogu klassi jaoks, igas aines eraldi. (Vt. „Kasvatus“ 1931, nr. 6.)

Kordamine vaba ainevaliku põhimõttel on otstarbekohane igal juhul, sellele vaatamata, missugust võtet kasutati aine läbitöötamiseks (ühisteema, rühmad, tööjuhataste vaba valik).

2) Kordamislehtede (tööjuhataste) kasutamine. Sel juhul õpetaja annab lehtedel rea küsimusi, et selgitada, kuidas on omandatud õppekava üksikud osad. Töö võib toimuda siingi klassis või kodus. Õpilased olgu teadlikud, et see töö ei ole nende teadmiste hindamiseks (nagu test), vaid aine põhjalikumaks omandamiseks ja omakontrolliks. Seepärast igauks vastaku küsimusi iseseisvalt ja peast, niipalju kui teab, ja ainult pärast seda on soovitatav vastuseid kontrollida raamatu või brošüüri järgi ja parandada vigu. Viimane moment ongi töös väga väärtuslik nii kasvatuslikult kui teadmiste kindlustamiseks.

Vastused kirjutatakse harilikule lehele ja vaadatakse õpetajalt läbi. Ilmnenud vigu selgitatakse ühiselt järgmises tunnis ja peetakse silmas edaspidises kordamises.

See kordamisvõte on otstarbekohane siis, kui töötatakse „ühel rindel“ või rühmades. Vabal aine valikul võib seda teed kasutada aasta või poolaasta lõpus, kui kõigil õpilastel on teatavad tööjuhataste läbi töötatud.

3) Õpetaja määrab kordamisaine, jättes õpilastele valiku 2—3 ülesandest. Kui kordamine toimub klassis, jäetakse tunni lõpus 15—20 min. kontrolltestiks. Kodusel kordamisel antakse test järgmise tunni alguses.

Niisugused võtmed teevad kordamistöö ergutavaks ja huvitavaks, mis kindlustab ka töö edu. Peale selle õpetaja saab sel viisil üsna selge pildi kogu klassi töötulemustest kui ka üksikute õpilaste edasijõudmisest.

13. Individuaalse tööviisi rakendus üksikuis õppeaineis:

Mis üksikute õppeainete käsitusel sobib hästi individuaalseks tööks ja mis peaks jääma kollektiivseks tööks, selgitab alljärgnev tabel:

Individuaalselt:

Kollektiivselt:

1. E m a k e e l.

a) Vaikne lugemine uue kirjandusliku palaga tutvumiseks.	a) Õppejutt ettevalmistuseks uue kirjandusliku pala käsitluseks.
b) Loetu sisusse süvenemine, uute sõnade tähenduse leidmine vastava leksikoni abil.	b) Kirjanduspalade või -teoste arutus.

Individaalselt:

- c) Häädamise ravimine algastmel).
- d) Kontroll-lugemine (peamiselt nooremal astmel).
- e) Kirjalikud harjutused.
- f) Vabakirjandid.

Kollektiivselt:

- c) Luuletiste käsitus.
- d) Võistluslugemine (algastmel).
- e) Lugemisettekandeid (kõnekoor).
- f) Keelelised vaatlused.
- g) (Etteütlus.)

2. Võõrkeeled.

Nagu emakeel.

Nagu emakeel.

Peale selle häädamisharjutusi.

3. Ajalugu.

- a) Õppeaine läbitöötamine õpperaamatu, saateaine, piltide, mudelite järgi.
- b) Tutvumine ajalooliste esemetega muuseumides.
- a) Õpetaja ettekanne-jutustus.
- b) Kokkuvõtted individaalsest tööst.

4. Filosoofia eelkursus.

Töötamine tööjuhatuste abil.

Ühised arutlused enne ja pärast indiv. tööd.

5. Matemaatika.

- a) Arvutusharjutused.
- b) Mõõtmisharjutused.
- c) Ülesannete lahendamine.
- d) Graafiline kujutamine.
- e) Kergemate lausete tuletamine.
- a) Ülesannete koostamist ja lahendamist (algastmel).
- b) Arvutusvõtete selgitamine.
- c) Raskemate lausete tuletamine.

6. Loodusteadused.

- a) Loodusevaatlused } ka rüh-
- b) Katsed } mades.
- c) Töötamine õpperaamatu, saateaine, populaar-teaduslikkude raamatute järgi (tööjuhatused).
- d) Kogude, mudelite valmistamist.
- e) Töötamine mikroskoobiga.
- a) Vaatlusi ja demonstratiivseid katseid.
- b) Õpikäigud.
- c) Ühiseid arutlusi enne ja pärast indiv. tööd.

7. Maateadus.

- a) Vaatlused kooli- ja koduümbruses, isiklikel rännakuil.
- b) Töötamine õpperaamatu, saateaine, kaardi, piltide abil.
- c) Diagrammide ja kaartide valmistamine.
- a) Sissejuhatus kaardilugemiseks (algastmel).
- b) Õpikäigud ja -reisid.
- c) Õpetaja jutustusi oma reisi-elanustest.
- d) Arutlusi ja kokkuvõtteid indiv. tööst.

Individuaalselt:**Kollektiivselt:**

8. U s u õ p e t u s .

Töötamine õpperaamatu ja saateaine järgi.

Õpetaja jutustusi. Arutlusi elunähtuste ja loetu puhul.

9. L a u l m i n e .

- a) Kirjalikke harjutusi noodiõpetuse alalt (rütmilised, meeloodilised harjutused).
b) Õpitavate laulude analüüs.

- a) Laulude õppimine (koorilaul).
b) Ettevalmistavaid selgitusi noodiõpetuses.
c) Rütmilisi harjutusi.
d) Tabamisharjutusi.
e) Arutlusi heliloojate loomingukohta.

10. J o o n i s t a m i n e .

Tegelik joonistamine.

- a) Esemete vaatlus ettevalmistuseks joonistamisele.
b) Tähtsamate tehniliste võtete selgitamine.
c) Valmistööde vaatlus.

11. T ö ö õ p e t u s (käsitöö).

Tegelik töötamine.

- a) Töömustrite vaatlus ja tehniliste põhivõtete selgitamine.
b) Valmistööde vaatlus.

14. Kahtlusi ja raskusi. On arusaadav, et iga uuenduse puhul tekib mitmesuguseid kahtlusi nende otstarbekuse ja rakendusvõimaluste kohta. See on loomulik nähtus, sest enne kui asuda uutel ideedel põhinevate tööviiside rakendusele, peaks olema nende kohta küllaldane selgus.

1) Küsitakse, kas on individuaalne tööviis rakendatav raske- mais oludes (kitsad klassiruumid, puudulikud raamatukogud, vähe õppevahendeid). — Vastus: Paremad välised tingimused soodustavad individuaalset tööd samal määral nagu koolitööd üldse. Ei ole põhjust arvata, et individuaalse tööviisi rakenduseks on vaja erilisi, paremaid tingimusi. Otse vastupidi, individuaalses töös pole sugugi tarvilik, et kõigil õpilasil oleks üks ja sama õppe- või tööraamat: õpilased võivad kasutada mitmesuguseid raamatuid, ka neid, mis kodus leidub. Individuaalseks tööks on loodud head tingimused, kui tööjuhatastes märgitud raamatuid (välja arvatud õpperaamatud) leidub kooliraamatukogus 4—5 eks. 25 õpilase kohta. A i n e k l a s s i d, mis on olemas juba paljudes keskkoolides, on individ. tööviisi väga soovitatavad, kuid mitte tingimata tarvilikud.

Siin olgu ka meelde tuletatud, et individuaalse töö mõte on tekkinud just väga raskeis töötingimuses: dalton-plaani algatajaks on H. Parkhurst, Daltoni linnakeses (Põhja-Ameerika Ühendriikide Massachusetts'i osariigis), kellel tuli seal töötada ühes klassiruumis 8 õppeaastaga.

2) Küsitakse: Kas jätkub aega õppekava läbitöötamiseks sel viisil? — Vastus: On tõsi, et kõik isetegevad tööd võimaldavad tööviisid nõuavad õppekava läbitöötamiseks rohkem aega kui näiteks mehaaniline tuupimine raamatust. Kuid kaasaegne pedagoogika on täie kindlusega astunud didaktilise materialismi kui kahjuliku nähtuse vastu, ja seepärast ei tuleks indiv. tööviisil taganeda mehaaniliste õppeviiside ees, vaid tuleb koostada tegelikud töökavad õppekavade alusel nii, et kava oleks võimalik läbi töötada õpilaste isetegevuse rakendusega. Kui õppekavad on enam raamkavad, mis ei määra kindlaks iga detaili, siis raskusi sellest küljest ei teki.

3) Küsitakse: Kas omandatakse ind. töös küllalt kindlaid teadmusi? — Vastus: See ongi individuaalse tööviisi üks sihtidest. Selle saavutamiseks olgu tööjuhatused õigesti koostatud, toimugu õigel ajal, kokkuvõtted, küllalt sagedasti kordamine ja töötulemuste kontrollimine. Siis ei ole kahtlust, et õpilased omandavad tõesti kindlaid püsivaid teadmusi.

4) Küsitakse: Kas ei ole ind. tööviisis mahakirjutamise ohtu? — Vastus: Kui õpilased on harjunud juba algastmelt iseseisva töötamisega, siis ei esine mahakirjutamist peagu sugugi, sest et igal normaalselt arenenud lapsel on loomulik tung tegevusele, ja kui see tung leiab rahuldust, siis ei hakka õpilane otsima abi teiselt seal, kus ta ise tööga toime tuleb. Et individuaalses töös õpilane ei ole klassi kesknivoo surve all ja et ta võib töötada individuaalses tempos, võib rahulikult jätkata ka pikemate puudumiste korral tööd sealt, kus ta seisma jäi, — siis ei ole mõjuvaid kõrvaltegereid, mis tõukaksid õpilast mahakirjutamisele. See pahe esineb ind. tööviisis peamiselt endise töökorralduse pärandina ja kaob võrdlemisi kiiresti. Seepärast võib julgesti täita osa tööd tööjuhatusete järgi ka kodus.

5) Küsitakse: Kas ka nõrgemad õpilased jõuavad küllaldaselt edasi? — Vastus: Individuaalse tööviisi tähtsamaid jooni ongi selles, et õpetaja saab abistada nõrgemaid õpilasi rohkem, kui see võimalik on kollektiivses töös. Ja et õpilane on vabastatud ka klassi kesknivoo surve alt, siis annab ind. tööviis ka nõrgemaile paremaid edasijõudmise võimalusi. Kui seda hinnatakse mitte klassi kesknivoo järgi, vaid miinimum-nõuete seisukohalt, siis on klassist mahajääjaid, s. o. teiseks aastaks jääjaid indiv. töökorraldusel vähem kui muidu.

6) Küsitakse: Kas ei kannata distsipliin individuaalse töö pu-

hul? — Vastus: Mitte sugugi, otse vastupidi: indiv. töökorraldusel üldse ei teki distsipliini küsimust, sest kõik õpilased on töös, ja kui õpilasel on võimalus töötada, siis ei ole tal ühtki kiusatust korra-rikkumiseks. On täiesti selge, et 99% korrariikumisi klassis tuleb töötaolekust, passiivsusest, mis paratamatult tekib kollektiivses töös.

Muidugi on „kord“ individuaalselt töötavas klassis teissugune, kui seda kujutleb dotseeriv õpetaja. Õpilased võivad õpetajalt küsimata lahkuda oma kohalt, et minna seinakaardi või -tabeli juurde, et võtta kapist vajalikke raamatuid, katseriistu, õpetajalaualt töövahendeid. Kõik see toimub klassis, kus on tööga harjutud, teisi segamata, müra tegemata ja annab meeldiva pildi t ö ö t a v a s t klassist. See on t ö ö d i s t s i p l i i n , nagu seda näeme eluski.

7) Küsitakse: Kas ei ole see tööviis õpetajale liiga koormav? — Vastus: Kui õpetajal ei ole liigset tööd tööjuhatusete koostamisel ja paljundamisel, kui tööjuhatused nõuavad õpilaselt vaid m õ õ - d u k a t kirjutamistööd, siis — ei! Siis tuleb õpetaja täiesti toime õpilaste tööde läbivaatamisega ja ka ettevalmistav töö ei ole raske. K l a s s i s töötada on õpetajal hoopis k e r g e m kui näit. tavalisel küsimus-kostmismeetodil, sest et langeb ära 2 muret: tunni peen meetodiline ülesehitus ja korra hoidmine, mis on eriti raske suurtes klassides.

Üldse tuleb arvata, et keskmiste pedagoogiliste võimetega õpetaja võib indiv. tööviisiga saavutada paremaid tulemusi kui tavaliste tööviisidega.

8) Küsitakse: Kas ind. tööviis ei takista õpetuse keskustuse (kontsentratsiooni) teostamist? — Vastus: Ei, sest et keskustusprintsip käsitleb ainult õppeainete k o r r a l d u s t , nende vastastikust seost, individuaalne tööviis aga on a i n e l ä b i t ö ö t a m i s e viis, mis taotleb suuremat iseseisvust ja isetegevust. Just tööjuhatusete kaudu on võimalik hästi hoida seost üksikute õppeainete vahel.

Et põhjendamatud on ka kahtlused, nagu väheneks ind. tööviisis õpetaja isiksuse tähtsus, oli selgitatud juba eespool.

Alguses oli kartusi ka, et ind. töö kujuneb ühekülgseks: ülekaalus on kirjalik töö, ja seetõttu kannatab suulise väljenduse arendamine. Kuid seda kartust enam ei ole, sest et on selgunud õige suhe individuaalse ja kollektiivse töö vahel. Ühes sellega kaob ka kartus, et individuaalse tööviisi mõjul kannatab sotsiaalne kasvatus: ka sellele on jäetud väärikas koht koolis.

Lootusringi huviõhtute sisustamisest

Marta Sakk.

Lootusringi püüete ja sihtide, eriti karskus-aate propageerimisel, kõlblate tunnete ja tahte sisendamisel niihästi õpilasisse kui ka seltskonda on tähtis osa täita lootusringide huviõhtuil. Õnnestunud huviõhtu võib tegelasisse ja kuulajaisse-vaatajaisse mõjuda kasvatavalt väärtuslike elamuste pakkumise kaudu, ja sellised elamused on võrratult suurema tähtsusega kui tavalised arutlused sellest, mida taotleb lootusring.

Huviõhtute tähtsust on vääriliselt hinnanud ka Õp. Liidu Karskuskasvatuse-toimkond sellega, et korraldas paari aasta eest lr. huviõhtute kavade võistluse. Võistlusel parimaiks tunnustatud kavad, mis tervelt või osaliselt ilmusid ka „Lr. Juhis“, olid nn. segaõhtute kavad igasuguste lühiettekannetega.

Kui aga on korraldatud juba paar-kolm selletaolist huviõhtut, kipub tulema nappus materjalist. Peab tähendama, et näit. laule, muusikat, võimlemist võib võimaluse korral kasutada ju igal huviõhtul n. ö. vahepaladena ja neil aladel on ka kergem leida ja kombineerida igakord midagi uut, raskusi võib aga vahest tekitada just huviõhtu nn. sõnalise osa kombineerimine, kui tahetakse terve õhtu sisustamisel pidada ühist joont ja keskustada ettekanded selle ümber. Ka sobivat näidendit on sellisel juhul raske leida, tuleb rohkem kasutada õpilaste ja õpetajate oma loomingut ja dramatiseeringuid.

Omades mõneaastasi kogemusi lootusringi vanemana ja huviõhtute korraldajana, esitan mõned näited huviõhtute sõnalise osa sisustamise alalt.

Harilikult algab huviõhtu avakõnega mõnelt õpilaselt, harilikult lr. juhatause liikmelt.

See kõne ei tarvitse olla pikk, aga ta peaks olema sütitav. Et ta oma sisult ja ettekandelt selliseks kujuneks, seks peab lr. vanem hoolega jälgima ta koostamist ja ettekande harjutamist — on ju algkooli õpilasel alles väga vähe kogemusi sel alal.

Näit. „Lr. Juhis“ on vägagi ilusaid ja tabavaid mõtteid lr. töö, sihtide jm. kohta, ja õpilasele on suureks abiks, kui tal on tarvitada oma kõne koostamisel „Lr. Juhis“ numbrid.

Muide, olen tähele pannud, et õpilastele kõige rohkem meeldib artikkel-üleskutse „Teisiti ma ei või“ („Lr. Juht“ nr. 6, 1930. a.) ja et kirjutatakse terved tsitaadid sellest oma kõnesse, samuti mõnest teisest artiklist nim. ajakirjas.

Ma pole seda keelanud ja usun, et seda ei keela ka Roosi-onu ja Karskus-onu (kes peamiselt on selliste artiklite autorid).

Kui õpilasel on kõne kirjalikult koostatud ja esitatud lr. vane- male, siis on soovitav kõne ettekannet õpetaja juhatusel harjutada,

umbes samuti, nagu harjutatakse ilulugemiseks mõnd pala. Kõne tuleks ette kanda peast, aga igaks juhuks olgu etteütleja kirjutatud kõnega lähedal, sest kui õpilane juhtub „kaotama järje“, võib see huviõhtu avamise pühalik-tõsisele momendile mõjuda häirivalt. Kui siis kõne lõpul lauldakse paar salmi laulust „Kaljuvald, mu isamaa“, lõpetades sõnadega „Edasi, jah edasi, kui kõik on tüdimata tööl, siis lõpp on ööl“ või deklameeritakse näit. Visnapuu luuletist „Hak-kame kinni päikesest“ (leidub ka Reiman'i lugemiku I osas), siis on juba meeoleolu loodud ja tundub, et lootusringi sõdurid tunnevad endid ühise töö- ja võitlusmalevana.

Head materjali huviõhtute sõnalise osa sisustamisel igasuguste ilulugemiste, dramatiseeringute jm. esitamise kõrval annavad nn. lootusringi j u t u t u n n i d.

Mitmesuguseis lugemikes ja muis lasteraamatuis leidub väga ilusaid ja kõlblalt kasvatavalt mõjuvaid jutukesti. Igas koolis ja klassis leidub ka häid jutustajaid, kellele võib ülesandeks anda valmistada mõni selline jutukene ettekandeks järgmisel jututunnil.

Jutustamine tuleb korraldada ja jutud omavahel siduda nii, et jutustaja ei tarvitseks esineda laval üksikult, vaid teiste seas, nii et kujuneks vastastikune jutustamine ja küsimine, mis muudab ettekande loomulikumaks ja annab esinejaile rohkem julgust.

Kui ettekannete vahele saab puistata veel pisut nalja, laule jm., siis võivad jututunnid kujuneda väga mitmekesiseiks ja huvitavaiks.

Materjali jututunniks võib saada ka õpilaste oma loomingu abil. Olen andnud näit. õpilastele rea teemasid, millest igaüks kirjutab ühele, näit. „Joodik-Juhan jutustas oma elust“, „Joodiku ema jutustus“, „Esimene samm allamäge“, „Minu esimene pabeross ja esimene pits viina“ jne. Õnnestunud tööd kanname ette ja arutame neid lootusringi koosolekuil, lõppeks valime ühe jutu igast teemast ettekandmiseks huviõhtul jututunnis, kus mõni suurem poiss peab kujutama näit. Joodik-Juhanit selge peaga oma elust jutustamas kellelegi, teine jutustab jälle, kuis ta sai esimese paberossi ja esimese viinapitsi, kolmas kujutab mõne põhjaläinud inimese ema või õde ja jutustab sellest jne.

Sellised jututunnid, kui nad on hoolikalt läbi töötatud, saavad harilikult õpilaste kui ka publiku poolt suurema menu osaliseks kui näit. hariliku näidendi või teised ettekanded, sest siin on võimalik lavale tuua palju tegelasi, kas või terve lootusringi liikmeskond, siin on võimalik ettekandesse põimida ka õpilaste endi loomingut, ja niimõnigi lapsevanem nutab otse liigutuse pärast, kuuldes oma võsukese vaimusünnitist või nähes, kuidas ta harilikult nii arg ja saamatu tütreke või pojake askeldab vahvasti teiste hulgas ja ütlebki midagi, olgu see kas või üks lause! (Harilikel koolipidudel ju selliseid esinema ei panda.)

Soovitav on aga õpetajal kõnekeste kui ka pikemate jutustamis-ettekannete harjutusi teha iga esinejaga üksikult ja ainult järjekord ja ühiskohad kätte harjutada seltsis, sest siis ei „kulu“

ettekantavad palad nii ära. Peaproovil tuleks aga siiski kõik algusest lõpuni seltsis läbi teha.

Esitan ühe näite selle kohta, kuidas materjali jm. jututunniks võib kombineerida. Palad selleks on otsitud välja lr. liikmete ja lr. vanema poolt, algus- ja siduv-osa õpetaja — lr. vanema — poolt koostatud.

Lootusring „Helk'i“ 1. jututund.

I etteaste. Toas Hilja ja Laine.

Hilja: Nüüd seame ruttu toa korda ja toome siia ka mõned pingid. Isa ja ema läksid täna kodunt ära ja ma palusin luba endile mõned kooliõed ja -vennad meie lootusringist külla kutsuda.

Laine: See on tore! Siis hakkame jälle ilusaid lugusid jutustama, laulma ja mängima.

Hilja: Aga tead, keda ma tänaseks ka siia endi hulka kutsusin — need kolm üsna ulakat ja laiska poissi meie klassist, kes seni veel lootusringi liikmed pole ja kes oma ulakusega ja korratusega meile ja õpetajaile palju peavalu teevad. Ma olen sulle mitu korda rääkinud Paulist, Mardist ja Villist. Needsamad tulevadki.

Laine: Misjaoks sa need siia kutsusid? Kui need siin oma vigureid hakkavad tegema ja lorilaule laulma, siis on meie ilus olemine otsas.

Hilja: Ära karda! Meie, lootusringlased, tahame neisse nii mõjuda, et nad vähehaaval korralikumaks ja paremaks muutuvad.

Laine: Siis said endale küll toredad kompanjonid! Mart lõhkuvat suvel linnupesi, Paul pidavat salaja suitsetama ja jooma ja Villi on ka igavene võrukael.

Hilja: Ega nad sellepärast nii halvad polegi. Nad teevad seda sellepärast, et nad pole saanud oma kodudes midagi head õppida. Mardi isa on igavene joodik, Paulil on ema surnud, ja karjas käies on nad pealegi sattunud halbade poiste seltsi.

Laine: Las nad tulevad siis pealegi meie hulka. Mul tuleb meelde, et meid lootusringis kästi olla kõiki väikesed vedurid, kes ka teisi oma järel tõmbavad.

Aga kuule — seal juba tulebki keegi. (Tuleb salk lootusringlasi, vähe aja pärast teine salk. Teretavad.)

Hilja: Tere, tere. Ootasime juba. Võtke istet. Mul on teile üllatus: Mart, Paul ja Villi lubasid ka meie hulka tulla ja meiega hakata kaasa töötama.

Aino: Need mürakarud oleksid võinud kutsuda seks ajaks, kui isa-ema on kodus. Hakkavad tükke tegema, ega nad meid karda. (Tuleb veel paar last.)

Hilja: Soo, nüüd on varsti meie pere kõik koos. Puudub ainult kolm.

Laine: Aga mis müra seal siis on? (Mart, Paul ja Villi tulevad suure rüsinaga tuppa.)

Paul: Anna mu sussik siia! No anna siia, sa kuriloom!

Villi: Või sinu sussik! Ise lubasid selle mulle, kui ma õpetajale su kasuks valetan — muidu oleks sul haprasti läinud. Nüüd tema sussik!

Uno (pilgates): Näe, uued külalised toovad soolaks-leivaks sussiku! See andke ilusti Hilja kätte, see on rumal mänguasi. Kas olete juba unustanud, kuidas mineval aastal üks teie kamba mees püssirohuga oma näo ilusti mustaks kõrvetas ja kaseoks tegi pärast teise kohta ka viirud. Tahate, et teiega sedasama juhtub?

Uno: Meie ringi liikmeil püsse tarvis pole, meil on teissugused relvad.

Mart: Noh, anna siis pealegi see sussikunäru Hilja kätte — looma ega lindu selle raiepega niikuinii ei saa maha kõmmutada.

Saima: Sulle teevad aga need loomade ja lindude hinged vaeva. Kas sul hale ei ole, kui meelde tulevad, kuidas suvel linnupojad piikusid su käes ja vana emalind nuttis poegade pärast...

Meie ringi liikmed kaitsevad loomi ja linde, puid ja põõsaid, ja ise lubasid meie ringi liikmeks hakata.

Endel: Istu parem siia meie hulka ja ajame mehejuttu.

Villi: Mis mehejuttu sinuga ka ajada saab — sa ei oska õieti üht kuraditki öelda!

Paul: Aga kui meie viskame suitsud näkku ja mõnikord oma väikese klahvikesegi hambasse — siis tuleb juttu nii mis lariseb.

(Paul istub pingile. Kui Villi tast möödub, paneb sellele jala ette. Villi kukub. Paul ja Mart naeravad suure häälega.)

Villi (jookseb Pauli kallale): Oh sa saadana silmama!

(Endel ja Uno lahutavad kaklejad ja viivad nad endi juurde istuma.)

Uno: No saime endile vast kõvad löömamehed! Mullegi sadas mõni vops siia ribide vahele!

Iida: Loodame, et nad tulevikus alkoholi ja muude lootusringi vaenlaste vastu niisama vahvasti võitlevad. (Istuvad kõik.)

Hilja: Algame oma jututunniga. Teen ettepaneku rääkida sellest, kelleks keegi tahaks tulevikus saada ja kuidas oma isamaale kasulik olla. Saima, mis sa selle kohta arvad?

(Järgneb „Kuidas võin teenida oma isamaad“ („Päikese lapsed“, Nurmik). Igaüks ütleb ühe järgu, näiteks 1. Oleksin sõdur... 2. Oleksin kunstnik jne. Lõppeks ütleb)

Ants: Selleks aga peame töötama.

Villi: Ah mis töö ja töö! Töö on mu surm.

Paul: Koolitöödegagi on igavene häda — ei jõua ega viitsi neidki valmis teha, mine siis veel isamaad päästma! Aga meie kolmekesi lugesime eile ühest raamatust loo, mis meile kõigile väga

meeldis. See lugu on ühest riigist, kus pole nälga ega vaeva, kriisi ega tööpuudust.

Teised: Jutustage sellest riigist!

Jüri: Kas see on taevariik?

Paul: Ei, see on Logardite riik. Tulge, Villi ja Mart, räägime neile sellest riigist.

(Igaüks jutustab ühe järgu jutust „Logardite riik“ („Elav sõna“ II.)

Lõppeks laulavad kolmekesi või üksikult:

Viisil: (Laulge, poisid, laulge peiud).

- 1) Kuulge, vanad, kuulge noored,
kuulge, vedelvorstid suured,
hõissa ja hõissassa jne.
- 2) Laisariik on väga kena,
mõnutseb seal noor kui vana,
hõissa ja hõissassa jne.
- 3) Tööd seal pole vaja teha,
muudkui nuuma patust keha,
hõissa jne.
- 4) Seal on au sees päevavargad,
need ka, kes saand koolis nõrgad,
hõissa ja hõissassa,
hõissa ja hõissassa.

(Laulu lõppedes teised naeravad ja plaksutavad.)

Jaani: Jah, aga see pudrumägi, mis logardiriigil ees on!

Laine: Meie lugesime aga loo, mis just tööst räägib.

Teised: Jutustage!

Järgneb neljalt õpilaselt „Väikeste töö“ (Elango „Päikese poole“.) Üks küsib, teised vastavad.

Hilja: Nüüd jutustage ka midagi meie suurest vaenlasest, Kuningas Alkoholist.

Iida: Kelle kord on?

Teised: Emmi kord.

Emmi kannab ette „Orav ja väsinud matkaja“ („Elav sõna“).

Jüri: Kannab ette „Humal“ („Elav sõna“ IV).

Tiit: Sauna-Villem („Elav sõna“ ja Kampmann).

Marta: „Joomise tagajärg“ („Päikese lapsed“, Nurmik).

Hilja: Järgmisena esinevad meile Joodik-Juhan, kes jutustab meile mõndagi oma elust ja noorpõlvest, ja Mäe Ann, kes räägib oma tütre ja poja kurvast saatusest.

(Tulevad teisest toast sellekohases rõivastises ja esitavad kahekõnena vastakuti oma sellekohased kirjandid jutustuse kujul.)

Hilja: Nüüd oleme küllalt juba jutte rääkinud, laseme vahepeal laulu ja võimleme pisut. Kes juhatab laule, kes võimlemist?

Teised: Oskar juhatab laule, Maie — võimlemist! Uno mängib klaveril kaasa!

(Laulavad, võimlevad jne. Eesriie.)

Kirjanduse arvustusi ja ülevaateid

Prof. A. Tammekann, „EESTI“. Kaardikoda „Terra“ Tartus. Kooliseinakaart mõõdus 1 : 200 000. Joonistanud Ed. Oras. Riigi trükikoja trükk Tallinnas 1934.

Prof. A. Tammekann'u „Eesti“ on praegusel ajal kahtlemata parimaid Eesti seinakaarte. Kaardi koostamisel ja joonistamisel on kasutatud kõiki uuemaid saavutisi meie kodumaa pinnaehituse, veestiku ja tehisainese uurimuste alalt. Seega on kaart sisult ajakohane, kui arvata välja mõned ebatäpsused ja ebaühtlused ainese valiku alal. Sellest aga mõni sõna hiljem. — Ka kartograafilis-tehniliselt on käesoleva kaardiga antud parimat, mis meie praegustes oludes võimalik. Kaardi tehniline joonistaja hr. Ed. Oras ja Riigi trükikoda on teinud oma töö üldiselt hästi.

Maapinna kõrgusalade (0—20, 20—50, 50—75, 75—100, 100—150, 150—200, 200—250 ja üle 250 m) ning mere sügavusalade (0—20, 20—50, 50—100 ja üle 100 m) värvitoonid on üldiselt pehmed ja mahedad ning ka küllaldaselt üksteisest eraldatavad. Eriti reljeefelt erinevad üksteisest sellel kaardil meie kõrgustikkude alad, nagu näit. Otepää kõrgustik Haanja kõrgustikust jne. Ainult meie kõrgemate „mägede“ eraldamiseks üldisest kõrgustiku põhitoonist oleks olnud vajalik tugevam pastalleerimine. Praegusel kujul on algajal õpilasel väga raske leida sellel kaardil näit. Suurt Munamäge, Väikest Munamäge, Ebavere mäge jne. Triangulatsiooni märk, mis mainitud „mägesid“ eraldab teistest kõrgendikkudest, on vähe silmapaistev. Kaardi üldist välisilmet mainitud puudus ei sega. — Kaart on trükitud heale kirjababerile ja kleebitud tugevale lõuendile ning varustatud poleeritud kasekeppidega ja rihmaga kinnirullimiseks. See kõik aitab tõsta kaardi välisilmet. Julgesti võib teda paigutada ses suhtes välismaade kartograafiliste tippsaavutiste kõrvale.

Sisult ühendab prof. Tammekann'u „Eesti“ eneses õieti kaks eriülesandega kaarti: kooliseinakaardi ja bürooseinakaardi.

Kaugelt vaadates on meie ees tavaline kooliseinakaart, millel on eriliselt välja tõstetud pinnaehituses absoluutsed kõrgusalad, mere sügavusalad, jõed ja järved. Järvedest on suurimad järved (Peipsi ja Võrtsjärv) helesinise värvusega (vastab mere sügavusaladele 20—50 m), väiksemad aga vist silmapaistvuse mõttes — tumesinise värvusega (vastab mere sügavusaladele üle 100 m). Erilist viga küll selline kahevärviline järvede markeerimine ju ei tee, kuid siiski ei saa salata, et ta teataval määral irriteerib „järvede“ mõistet. Teised loodusainese esemed, nagu pinnamood ehk pinnareljeef (suuremad vallseljakud, võored, külmud ja kuplid, soostunud alad, joad), samuti ka tehisainese esemed, maakondade piirid jne. väljenduvad kaardil kaugelt vaadates õige tagasihoidlikul kujul. Raudteed ja maanteed on kaugelt vaatamiseks kujutatud liigagi tagasihoidlikult. Nii on meil kaugelt vaadates tegu füüsilise seinakaardiga, kus linnad on tähistatud nende pindalale vastavate punaste laikudena, alevid — punaste sõõridena ja suuremad alevikud ning kihelkondade keskused — mustade sõõridena. Heledamaid kõrgusalade värvitoone segavad kaugelt vaadates väikesed horisontaalsed tume-

damad ribakesed (külad ja asunduste nimed). — Selline on prof. Tamme-kannu kaart kooliseinakaardina kaugelt vaadates.

Ligidalt vaadates selgub, et meil on tegu nn. bürooseinakaardiga. Ja nimelt sellise bürookaardiga, mis kantud füüsilise kaardi foonile. Ligidalt vaadates leiame kaardil arutu hulga kooli suhtes ülearuseid väikesi musti ringikesi ühes nimedega — väiksemad alevikud, asundused, külad ja mõnikord ka üksikud kõrvetalud (näit. Koonukõrve Põhja-Järvamaal). Bürooseinakaardi suhtes võiks neid ringikesi ja nimesid olla igatahes rohkemgi, kui neid on praegu tegelikult kaardile märgitud.

Kooli- ja bürooseinakaardi ülesanded on lahkuminevad ja mõnes osas üksteisele isegi risti vastukäivad. Nii on kooliseinakaardi üheks oluliseks nõudeks, et ta oleks õpilasile kergesti loetav. Kergesti loetavus saavutatakse peamiselt sellel teel, et kaardimõõdule ja koolitüübile vastavalt kantakse kaardile igalt kaardil kujutatud ainese alalt ainult kõige olulisemad esemed, s. o. nii palju, kui vajab antud koolitüüp. Seega langevad kooliseinakaardilt välja kõik vähemad asulad, vähemad teed, vähemad töõndusettevõtted jne. — Bürooseinakaardi üheks oluliseks nõudeks (peale täpsuse, selguse jne.) on just see, et kaardil kaardimõõdule vastavalt oleks kujutatud võimalikult rohkesti asulaid, teid, töõndusettevõtteid jne., s. o. maksimaalne arv esemeid igalt antud alalt.

Uue Eesti seinakaardi juures on prof. Tamme kannu püüdnud ühte liita eelmainitud erinevaid vaatekohti ja on seejuures tahtnud anda kaardile ka seesuguse sisu, et teda saaks teataval määral kasutada ülikooli õppe- ja teaduslikus töös. Teatava määrani on see seisukoht õigustatud. Sest kolme erilise suure Eesti seinakaardi väljaandmine meie piiratud tiraaži juures ei tasu end kunagi. Paratamatult tuleb leppida kompromissiga.

Vaadeldes prof. Tamme kannu kaarti „Eesti“ mainitud „kompromissi“ seisukohalt, peab tunnistama, et see töö üldjoonis siiski hästi on õnnestunud. Arusaadavalt on ka sellegi töö juures mõningaid puudusi, ebaühtlust ainese valikul, ebatäpsusi jne. Puuduse näitena olgu nimetatud raudteede kujutamist, millele juba eespool viidatud. Praegusel kujul on raudteed, eriti algajale õpilasile, raskesti eraldatavad maanteedest. Ka puudub Raasiku-Jägala kitsarööpmeline raudtee, kuna märgitud on Eidapere-Järvakandi, Sindi-Lavassaare ja Vaivara-Türsamäe erakitsarööpmelised raudteed. Samuti tuleb mainida ka Vällamäe puudumist Haanja kõrgustikul. Ebatäpsuse näitena olgu mainitud Ellamaa elektrijõujaama, mis kaardil kantud Läänemaal Ellamaa raudteejaama lähedale, kuid asub tegelikult Harjumaal Sooniiste ehk praeguse Turba jaama juures. Seda viimast jaama pole kaardile märgitud. Ka Ondika-Valaste pankrannik on merelt nihkunud märgatavalt kaugemale.

Ebaühtluse näitena olgu mainitud, et Kiviõli vabrikul Sala juures on vabriku märk, kuid puudub kaevanduse märk. Sama on lugu ka seal läheduses oleva Küttejõu õlikivi tööstusettevõttega. Ka Irboskas puudub kaevanduse märk. Vabrikust, millel vastav märke kaardil puudub, mis aga siiski tähistamist väärisksid, on mainida Tamsalu lubjavabrikut, Võhma eksporditapamaja, Ülgaste fosforiiditehast ja Kadrina tärglisevabrikut. Poleks teinud viga, kui näiteks Kunda ja Jõhvi alevitele oleks ka juurde lisatud vabriku märk. Tuletornidest puudub näiteks nn. „Punanemajak“ Lasnamäel Tallinna juures, samuti ka tuletornid Kuressaare lahes Abrukal ja mujal. Ka külade ja asunduste valikul pole käsitatud ühtlast mõõdupuud. Nii näiteks on Põhja-Järvas märgitud asulatena „Epliku“ (kohapeal tuntakse Äpliku) „Koonukõrve“ ja „Pruunakõrve“. Neist on kaks esimest üksikute talude nimed, kuna kolmas on teatud rühma üksikute kõrvetalude üldnimeks. Märgitud on kaardil kahe taluga Rekka, kuna mitme taluga palju laiemalt tuntud Koitjärve küla on jäänud märkimata. Sedasama on ka mujalgi märgata, näiteks: Sõrves puudub Torgu alevik, kuna teised vähemad külad on märgitud jne.

Mis puutub nimede kirjutamisesse, siis on märgata ka sellel alal mõningaid erinevusi tavalisest kirjutamisviisist. Nii on näiteks „Pärispa“ senise

„Pärispea“ asemel, aga Järvemaal Ambla kihelkonnas kohapeal tuntud „Linnapea“ asemel „Linnapea“ küla.

Kaugelt suurem osa näitena toodud puudusist ei ole sisult kuigi olulised. Nad ei alanda ka kuigi palju sellise iseenesest kena kaardi üldist väärtust, nagu on seda prof. Tammekann'u „Eesti“. Seepärast tuleb seda kaarti koolidele soojalt soovitada. Eeskätt hädavajalikuks tuleb pidada seda kaarti aga keskkoolidele ja gümnaasiumidele.

J. Kents.

Välismaalt

Tüüpilisi koolimaju Soomest.

Ajakohaste koolimajade ehitamine ja korraldamine on olnud Eesti iseseisvuse ajal riigi- ja omavalitsuste ulatuslikumaid majanduslikke ülesandeid. Käesoleva ajani on ehitatud 150 uut algkoolimaja, paljude koolide jaoks on ümber ehitatud end.

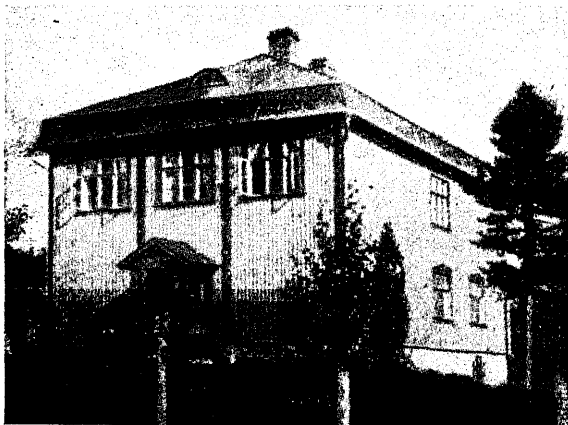
mõisahärrastemaju ja teisi ehitisi, isegi kõrtse. Koolimajade ehituskava on seni teostatud peamiselt riikliku koolimajade fondi abil, mille suurus 1934. a. tõusis 3,5 milj. kroonile. Kuid siiski on veel kuni 30% algkoolimaju halvas seisukorras ja vahest alles 15—20 aasta pärast võiksid kõik algkoolid saada endile ajakohased ruumid.

Seni ehitatud algkoolimajadel on ilmnenud suuremaid ja väiksemaid

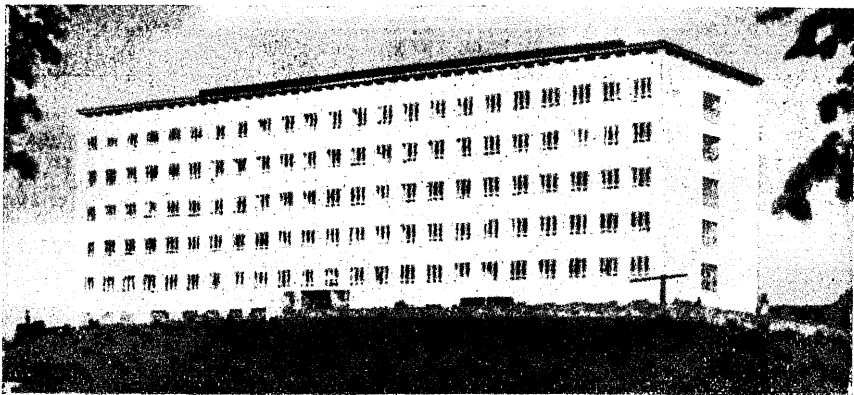
puudusi mitte ainult ehitustehnilisest küljest, vaid ka ruumide ebaotsustarbekas jaotuses, majade halvas stiilis jne. Selle kohta on mitmel puhul sõna võetud ajakirjanduses, õpetajatepäevadel. Kõige rohkem on põhjustanud rahulolematust mitmed suured koolimajad, mis oma kallidusele vaatamata ei vasta siiski üsna tagasihoidlikele nõuetele. On selge, et tulevikus peab koolimajade ehitamisel rohkem arvestama tegelikkuse nõudeid, aga ka uue ehitise stiililist sobivust oma ümbruses. Seni on koolimajade välimusele väga

Kisko algkool (ehit. 1934. a.), Turu läänis.
Maja ees lipumast.

Juankose algkool Kuopio kooliringkonnas.

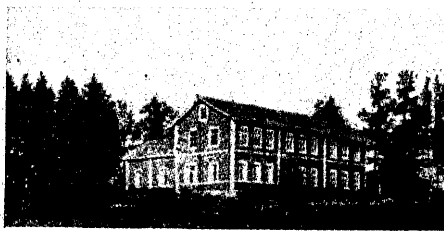

Asjaehitatud Kallio algkool Helsingis. Koolimajas (suurim Soomes) on ruumi 2400 õpilasele. Kaks pidusaali, 30 klassiruumi ja suur hulk klasse ja ruume eriotstarbeks. Ehitus maksab 11,5 milj. marka (umb. 90 milj. senti).

vähe rõhku pandud, millega ongi seletatav, et mitmed uued maakoolimajad eba-meeldivalt riivavad esteetilist tunnet. Eriti torkavad silma inetud, suured koolimajad (näit. Sõmerpalus).

Koolimajade välise tüübi valikul võiks kasulik olla tutvumine naabermaade koolimajadega. Seepärast toomegi siin mõned pildid Soome koolimajadest, maalt ja linnast. Levinum on seal nn. põhjastiil — ühe- või kahekordsed, enamasti puuehitised, punaseks värvitud seintega, mida palistavad valged seinanurgad, aknad ja uksepiidad. Seda stiili võivad tähele panna need, kes sõidavad Tartu-

Petseri raudteel; paljud jaamaehitised on seal samas stiilis. Üldiselt peab alla kriipsutama, et Soome koolimajad sobivad hästi oma ümbrusse, on nägusad. Niisuguseid koolimaju tahaksime meiegi näha nende hulgas, mida tulevikus kavatakse ehitada, sest ilus koolimaja oleks ka rõõmuks õpilastele, õpetajaile ja ümbruskonnale.

Lappajärve algkool Kesk-Pohjanmaa kooliringkonnas (põhjastiil).

Nakkila algkool Turu ja Pori läänis (põhjastiilis, ehitatud 1934. a.). Maja ees, nagu enamasti kõigil koolidel, lipumast.

* * *

SAKSAMAALT.

Maa-aasta laiendamine.

Teatavasti teostati möödunud kevadel Preisimaal esmakordselt suurema-
ulatuslik algkooli lõpetanud linnalaste saatmine maale taludesse ja noorsoo-
asundustesse, et nad õpiksid tundma maa elu. Ettevõtte leidis poolehoidu nii-
hästi linna- kui ka maarahva juures. Kuna seekordne katse piirdus ainult
Preisimaaga, tahetakse eeloleva õppeaasta lõpul seda laiendada ka teistele
osariikidele. Eeloleval kevadel kavatsetakse umbes 60 000 last juhtida maale.

VENEMAALT.

Määrused alg- ja keskkooli struktuuri kohta.

Rahvakomissaride nõukogu koos kommunistliku partei keskkomiteega
andis 16. mail 1934 määruse, mis paneb kindlamad piirid alg- ja keskkoolile.
Algkool on 4-klassiline (I—IV), osaline keskkool 7-klassiline (I—VII) ja

Ilomantsi algkool (ehit. 1934. a.), Kuopio läänis.

keskkool 10-kl. (I—X). Kui
seni koolides tarvitati läbisegi
grupi, klassi ja rühma nime-
tust, siis määratakse nüüd ain-
saks ametlikuks nimetuseks
klass. Mõningates koolides ole-
vaid nn. null-rühmi nimeta-
takse ettevalmistusklassideks.
Osalise keskkooli lõpetajad või-
vad astuda tehnikumidesse,
keskkooli lõpetajad — kõrge-
maisse õppeasutistesse. Alg-
kooli juhatajaks võib edaspidi
nimetada ainult isikuid, kes lõ-
petanud pedagoogilise tehni-
kumi ja omavad kolmeaastast
praktikat. Algkooli juhatajaid
nimetatakse osariikide haridus-
komissaride poolt, kohalikkude
haridusorganite ettepanekul.

Osaliste ja täielikkude keskkoolide juhatajaid nimetatakse direktoriteks. Di-
rektoriteks saavad edaspidi ainult need, kes lõpetanud kõrgema pedagoogilise
õppeasutise ja kel kolmeaastane praktika. Direktorite nimetamine kuulub õsa-
riikide hariduskomissaride võimkonda. Keelatakse määrata isikuid, kel spet-
siaalne pedagoogiline ettevalmistus, ametkohtadele, mis ei vasta nende
erialale.

Koolide õpetusliku taseme tõstmine.

Mitmesugustel revideerimistel pandi tähele, et alg- ning keskkoolide
õpetuslik tase on väga madal. Selle tõstmiseks tahetakse võtta tarvitusele
mõjuvaid abinõusid. Esimeses jões on võetud tähelepanu alla ajaloo- ja
geograafia-õpetus. Selleks otstarbeks on koostatud uute õpperaamatute kava
ja käsikirjade koostamine tehtud ülesandeks vastavale asjatundjale. Raa-
matud ilmuksid riiklikul kirjastusel ja tuleksid nn. stabiilsete õpperaamatu-
tena tarvitusele kõikides koolides. Uute ajalooõpetajate ettevalmistuseks
kutsuti 1. septembrist 1934 alates ellu uued ajalooõpetuskonnad Moskva ja
Leningradi ülikoolide juures, kuhu kummassegi võetakse vastu iga aasta 150
üliõpilast. Saatematerjalina ajaloo- ja geograafia-õpetuse jaoks ilmub riik-
likul kirjastusel hulk elulugusid, reisi- ja loodusekirjeldusi sadades tuhan-
detes eksemplarides.

Kooli edusammud.

Ulatuslikult on Vene kool teinud väga suuri edusamme. Koolidesse astus:

1928/29. a. 3061 tuhat last.	1931/32. a. 5154 tuhat last.
1929/30. a. 3402 „ „	1932/33. a. 5081 „ „
1930/31. a. 4774 „ „	1933/34. a. 4505 „ „

Nii näeme, et alates 1932/33. a. koolid hakkavad arvuliselt stabilisema, kuna algkoolisundus on 4 klassi ulatuses juba üldiselt teostatud. Praegu on käsil selle laiendamine 7 aastale, peamiselt linnades. 1932/33. ja 1933/34. õppeaastast koolipõl्लule 209 000 uut alg- ja 73 000 keskkooliõpetajat; esimestest oli 179 000 saanud ettevalmistuse lühiajalistel kursustel.

Suurejooneline õpetajate edasiharimise kava.

Rahvakomissaride nõukogu andis 1934. a. algul määruse, mille järgi normaalse kutseta õpetajad peavad asuma hoogsale endaharimistööle. Algkooliõpetajad, kes on lõpetanud 7-aastase üldharidusliku kooli, kuid ei oma pedagoogilise tehnikumi lõputunnistust, ja keskkooliõpetajad, kes ei oma pedagoogilise ülikooli haridust, peavad kutsetöö kõrval endale hankima vastava pedagoogilise hariduse kuni 1. sept. 1937. Algkooliõpetajad, kes ei oma 7-aastase kooli haridust, peavad iseõppimise teel selle 2 aasta jooksul hankima. Iseõpingute hõlbustamiseks korraldatakse rida kursusi. Õpetajad, kes sellele korraldusele ei allu, tagandatakse kohtadelt. Õpingute aastad arvestatakse õpetajatel teenistusliku töusu mõttes kahekordselt. Samuti vabastatakse nad neljal õhtul iga kümne päeva jooksul muist seltskondlikest kohustusist koolis ja väljaspool seda. Selle kava läbiviimiseks määrab keskvalitsus 80 miljonit rubla. Kursuste ajal on õpetajaile peale õppevahendite kindlustatud tasuta korter ja ülalpidamine, samuti tasutakse neile sõidukulud. Hariduskomissariaadile tehakse ülesandeks koostada ja kirjastada kindel õpperaamatute kogu, mis tarvilikud õpetajate edasiharimiseks.

Sel alal paremini edasijõudvaile rajoonidele, koolidele ja õpetajatele määratakse eriline autasus. Ollakse veendumusel, et nõrk õpetaja on peamiseks takistuseks kooli põhilise puuduse kõrvaldamisel, mis seisab selles, et kool ei varusta õpilasi küllaldaste teadmustega. Üldse haarab see kava umbes 220 000 õpetajat.

Õpetajate jaoks, kes pole lõpetanud 7-aastast kooli ja kes seda nüüd iseõppimise teel 2 aasta jooksul peavad tegema, näeb vastav kava ette 402 töötundi kummalgi aastal. Need tunnid jagunevad järgmiselt: jaanuaris õppetöö vaheajal 10 päeva à 8 tundi, veebruaris ja märtsis 108 tundi, kevadisel vaheajal 8-päevased kursused (60 tundi), aprillis ja mais 96 tundi, suvised kursused 38 päeva (300 tundi). Üksikute ainete järgi on need tunnid jagatud järgmiselt:

Vene keel ja metoodika 232 tundi, vene kirjandus 76 t., ajalugu 109 t., ühiskonnateadus 73 t., geograafia ja metoodika 90 t., matemaatika 292 t., füüsika 150 t., keemia 90 t., bioloogia 162 t., tööõpetus 159 t., pedagoogika 30 t. Rahvuslikkudes osariikides tuleb juurde veel emakeel ja kirjandus umb. 280 t. Üldse on rahvuslikkudes osariikides õpetajate tase väga madal. Kasakstanis näiteks on 80—90% õpetajaist ainult 2—3 kl. haridusega. Loomulikult on nende kohta seda kava raske rakendada. Osa ülalmainitud tundidest tuleb õpetajal veeta ligemas keskkoolis, kuhu ta läheb kord nädalas või 3—4 päevaks kuus, et anda aru oma senisest tööst ning võtta vastu juhtnõore edasitöötamiseks. Tema õpetajaiks on seal vastava keskkooli õppejõud. Kodus täidavad tema aset kaasõpetajad või katkestatakse töö selleks ajaks.

Koolikorraldusest Kesk-Aasia vabariikides.

Endised Vene riigi Taga-Kaspia maa-alad moodustavad tänapäeval (alates 1924. a-st) nn. Kesk-Aasia nõukogude vabariigid, mis autonoomsete ük-

sustena kuuluvad Nõukogude Liitu. Neid vabariike on 5: Turkmenistan, Uzbekistan, Tadžikistan, Kirgiisia ja Kara-Kalpakia.

Kesk-Aasias asutati Vene valitsuse ajal 50 aasta jooksul 460 kooli. Rahvuslike vabariikide loomisel (1924. a.) oli neid 1915 ja 1934. a. 11 186 kooli.

Endises Turkestanis oli enne revolutsiooni 2% kirjaoskajaid, endises Turmeenias alla 1%. Tänapäeval on kirjaoskus Kesk-Aasias tõusnud 70%—80%. 1924/25. a. oli koolides 139 tuhat õpilast, 1933/34. a. 1 225 000. 1913. a. kulutati koolide peale 974 t. rubla, 1933. a. 308 100 000 rubla, 1934. a. — 374 500 000 rubla.

Enne revolutsiooni olid hariduskulud iga isiku kohta 14 kopikat, 1934 a. 39 rubla 91 kop.

Üldisele hariduselise taseme tõusule vaatamata ei ole algkool kaugeltki veel küllaldaselt organiseeritud. Enamvähem normaalselt töötavad ainult esimesed ja teised klassid. Õpilaste suur väljalangemine — see on nende koolide suurim nuhtlus. Teiseks oluliseks piduriks koolitöös on istumajäämine: Turmeenias 28,5%, Tadžikistanis 32,2%, Uzbekistanis 19,2% jne. Neil põhjustel pole Kesk-Aasias 4-aastane koolisundus veel täielikult läbi viidud. Suureks takistuseks on muuseas õpetajate puudus. Uzbekistanis näiteks on 77,3% algkooliõpetajaid ise vaid algharidusega. Isegi 12,8% kesk-kooliõpetajaist omab vaid algharidust. Paljud algharidusega õpetajad on lõpetanud vaid 1—2 klassi. Umbes samasugune on olukord ka teistes Kesk-Aasia vabariikides.

Koolide varustus on halb. Koolimajad on viletsad. Uute majade ehitamine neelab lõviosa hariduskuludest. Kirgiisias näiteks enamik koole töötab poollagunenud talumajades. Kohati avaldavad ka kohalikud võimud saamatust olukorra parandamisel ega kasuta neidki majanduslikke ja vaimlisi võimalusi, mis olemas. On kohti, kus aasta jooksul vahetatakse kümme korda õpperingkonna juhatajat. Ka õpperaamatuist on puudus. Kuna õpperaamatud on rahvuskeelsed, on nende koostamine ja kirjastamine tülikas. Tadžikistanis näiteks 59 ettenähtud raamatust kuu aega enne käesoleva õppeaasta algust oli ilmunud ainult 11, Uzbekistanis 96 ettenähtust oli ilmunud 20. Ettevalmistamatus tõttu on tulnud õppeaasta algus mõnes kohas lükata paari nädala võrra edasi.

Kooliolud Karjalas.

Sunduslik algõpetus on Vene-Karjalas üldiselt läbi viidud. 90% algkooli lõpetajaist jätkab õpinguid keskkoolis. Viimase 3 aasta jooksul on keskkoolide arv kasvanud 33-lt 95-le, nende hulgas rahvuslike koolide arv 9-lt 43-le. Möödunud sügisel võeti koolidesse 18 000 õpilast. Pedagoogilised tehnikumid ja Karjala rahvuslik pedagoogiline ülikool valmistavad ette kvalifitseeritud õpetajaid, esimesed alg-, teine keskkoolidele. Osaliste keskkoolide õpetajate ettevalmistamiseks avati hiljuti pedagoogiline instituut rahvusliku ja vene osakonnaga. Rahvuslike koolides toimub õpetus õpilaste emakeeles.

Katsekeskkool Harkovis.

Hiljuti avati Harkovis esimene Ukraina katsekeskkool. Kooli ülesandeks on peale eeskujuliku õppetöö kodu- ja välismaiste metoodiliste ja õpetehniliste uuenduste järeleproovimine. Kool sisustatakse pedagoogilise tehnika viimse sõna järgi. Klassitoad varustatakse rohelisega, seatakse sisse puhketoad füüsiliselt nõrkadele lastele, luuakse kabinetid keemia, füüsika, õhuasjanduse ja leiutiste ringidele. Kool varustatakse erilise mööbliga, õppejõududeks kutsutakse Harkovi paremad õppejõud.

Rahvuste uuestisünd kauges Põhjas.

Möödunud aastal sai Koola poolsaare kõige vanem rahvas — saami — esmakordselt ajaloos oma kirja. Praegu on käsil saamikeelsete raamatute

koostamine. Esimesena koostatakse lugemik ja arvutamise õpperaamat. Leningradi õppepedagoogiline kirjastus kirjastab õpperaamatuid 14 kauge Põhja rahvuse keeles (tunguuste, laplaste, ostjakkide jt.).

Leningradis töötab eriline instituut, mille ülesandeks on valmistada ette haridustegelasi mitmesugustele Põhja-Venemaa rahvastele (enamasti Soome-Ugri suguharud). Hiljuti laskis mainitud instituut välja esimese lennu lõpetajaid, kokku 43 isikut. Neist läheb osa oma kodurahvaste juurde, teine osa jääb instituudi juurde edasi töötama. Instituudi õpilasteks võetakse ainult põhja rahvaste andekamaid noori.

Čuvašikeelsed õpperaamatud.

Čuvaši kirjastus on täielikult täitnud algkoolide jaoks ette nähtud õpperaamatute kava. On kirjastatud 13 raamatut, kogusummas 225 000 eksemplari. Raskusi on veel keskkooli õpperaamatutega. Sügisel 1934 teostati üldine 7-aastase õpetuse sundus: kõik algkooli lõpetajad olid kohustatud astuma osalisse keskkooli. Tegelikult on selle korralduse läbiviimisega siiski raskusi. On puudus õpetajaist, koolimajadest ja koolitööks tarvilikust varustusest.

Piiratakse õpilaste politiseerimist.

Paljudes koolides, ka algkoolides, on pioneeride organisatsioonid hakanud läbi töötama partei kongressi otsuseid ja marksistlik-leninliku teooria põhiküsimusi. Nüüd juhib partei keskkomitee tähelepanu sellele, et säärane noorte politiseerimine pole kooskõlas kommunistliku kasvatuses sihtidega ja kästakse see algkoolis otsekohe lõpetada. Ka keskkoolides hoiatatakse noorte ülekoormamise eest ühiskondlik-poliitiliste ülesannetega. Ühtlasi pannakse maksma kord, et kõik noorte pioneeride keskbüroo korraldused käivad edaspidi vastavate koolivalitsuse organite kontrolli alla.

TOIMETUSELE SAADETUD KIRJANDUST.

J. Parijõgi ja T. Adamson: „Möödunud ajad jutustavad“ III. Ajaloo tööraamat algkooli 6. klassile. Hind kr. 1,30, köites kr. 1,50. Kirjastus „Kool“ — Tartus.

J. Parijõgi ja T. Adamson: „Noor kodanik“. Kodanikuõpetus algkoolile. Hind 80 senti. Kirjastus „Kool“ — Tartus.

A. Kasvand ja J. Lang: „Väike matemaatik“ V. Tööraamat algkooli V ja keskkooli I klassile. Kirjastus „Kool“ — Tartus. Hind köites kr. 1,25.

A. Kasvand ja J. Lang: „Väike matemaatik“ VI. Tööraamat algkooli VI klassile. Kirjastus „Kool“ — Tartus. Hind köites kr. 1,25.

J. Jaik: „Pombi ja esivanemate kuld“. Noorsoojutt. Illustreerinud H. Muga. Hind kr. 3,75. Noor-Eesti kirjastus — Tartus.

Richard Ront: „Välkesed rändurid“. Noorsoojutt. A. Peerna illustreeritud. Hind kr. 2,25.

Rudolf Reiman: „Jõulutäht“. Lastenäidend ühes vaatuses.

Jaana Vahtra: „Minu noorusmaalt“. Noorsoojutt. Autori illustreeritud. Hind kr. 2, köites kr. 2,50.

A. Mohrfeldt: „Jakob Hurt“. Elulugu 12 illustreatsiooniga. Hind kr. 1,50.

E. Kilkson: „Michael Faraday“. „Suurmeeste elulood“ nr. 23. Hind kr. 1,50. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus — Tartus.

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Väike Roosikrantsi 3, kõnetr. 462-56. Tellimishind: ühes kaasandega — aastas 4 krooni, ilma kaasandeta — aastas kr. 3,50, poolaastas kr. 1,75, üksiknumber 50 senti.

Vastutav toimetaja: Ernst Martinson. Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. Eesti Ühistrükikoda, Tallinnas, Narva m. 27. 1935.

VALITUD

VÕIMLEMISE TUNNIKAVU

ALGKOOLIDELE

ILMUB 7. VIHUS

HSMi POOLT SOOVITATUD

TOIMETANUD: HARJUMAA KOOLIVALITSUS JA
HARJUMAA ÕPETAJATE LIIT

TEGEVTOIMETAJA: ERNST IDLA

KAASTÕOLISED: Dr. PÜÜMAN

A. VESTERBLOM

HARJUM. VÕIML. ÕPET. KOM. JA
VÕIML. ÕPET. SELTSIESINDAJAD

ILMUNUD ON:

PEALADU

I VIHK	HIND	30	SENTI
II "	"	40	"
III "	"	40	"
JÄRGMISTE VIHKUDE	HIND à	40	"

K. K.-Ü. „TÖÖKOOL“

V. ROOSIKRANTSI 3, TEL. 462-56
TALLINN

K. K.-Ü. „TÖÖKOOLI“

uusi väljaandeid:

<i>B. Rea</i> , Maateaduse teste algkooli V kl-le	Hind	20 s.
<i>J. Käis</i> , Arvutuskaardid I klassile II pool	"	65 "
<i>J. Käis</i> , Arvutuskaardid II " II "	"	65 "
<i>J. Käis</i> , Arvutuskaardid III " I "	"	65 "
<i>E. Limberg</i> , Matemaatika (uusi teid IV jagu 2 osa)	"	150 "

ILMUMAS:

V. Horn, Maateaduse teste algkooli VI kl-le Hind 20 s.

K. k.-ü. „Töökool“

Tallinnas, V. Roosikrantsi 3
Rakveres, Tallinna t. 32